

КОРЖ

Віктор

ТВЕРДИНЯ

Віктор КОРЖ
ТВЕРДИНЯ
вибрані
поезії

Київ
Видавництво
художньої літератури.
„ДНІПРО“
1981

В книгу известного современного украинского поэта вошли лучшие стихотворения из его предыдущих изданий. Пытливо вглядываясь в день сегодняшний, постигая глубины человеческих судеб и характеров, поэт воспевает добро и справедливость, красоту и величие советского народа.

Рецензент *С. А. Йовенко*.

* * *

Чи хвилинка плине, чи сторіччя —
залишають по собі глибокий слід...
Кожне місце на землі — історичне,
бо його кропили кров і піт.

Не згасає пам'ять, як свічка,
не всихає добра джерело...
Молодіє з літами сива річка,
при якій сто побоїщ одгуло.

Це ж при ній росли-виростали
люди — історичні діячі,
гартувались не на мить виром сталі
і кували рала і мечі...

З того роду я, з того народу,
що пшеницю-жито сіє й жне,
що снаги черпне з небозводу —
мужньо відборонить все земне.

Біографія моя не по дотичній
до історії Вітчизни пролягла,
а в землі укорінилась історичній,
щоб любов моя твердинею була:

ми не розучимось любити
і не розучимось страждать...
В строкатій каруселі дат
спливають

битви, битви, битви
за право пристрасно любити
і за обов'язок страждать.

Той не покривдить цвіт життя,
хто народивсь з любов'ю жити,—
завдячить матері дитя,
слів розгадавши першоцвіти,—
за право пристрасно любити
і за обов'язок страждать.

Я виграв битву не одну,
із полином поразок знався,
на браннім полі за весну —
на власнім серці — звоювався
за право пристрасно любити
і за обов'язок страждать.

За обрії літа біжать,
щомить з собою — битви, битви:
не розучитися любити,
за всіх навчитися страждать...
Яка ж ти вічна і предивна,
земна любов, моя твердиня!

СТУДІЯ ЗАПИСУ ПОГЛЯДУ

* * *

Поволі-поволі з поля йду —
аж туманіє зір,
студія запису погляду —
цей мовчазний папір.

Точний малюнок спогаду
барвою слова сія,
студія запису погляду —
тиха кімната моя.

Очі учились змолоду
правди шукати слід,
студія запису погляду —
весь неозорий світ.

З літами зіркіше бачиться,
хоч напливає дим,—
аж неуважність пробачиться,
поспіх мій молодий.

Поволі-поволі з поля йду —
стежка без вороття,
студія запису погляду —
мить і усе життя!

ЗА ПЛУГОМ

22 жовтня 1921 року В. І. Ленін
приїздив на Бутирський хутір
подивитися роботу першого електроплуга.
Під час випробування
Ленін ішов борозною за плугом,
уважно придивляючись до його роботи...

На осонні — плуг багрянйй,
плуг — як птах багрянйй.
Над ріллею — плуг крилатий,
плуг — як птах крилатий.

Ще у світі рано-рано.
В світлім небі — спів курантів...
Крає землю плуг багрянйй.
В світі — свято!

Плуг над чорною ріллею —
птиця соячної криці.
Звично йде за плугом Ленін —
день іскриться.

Не втомися ж, друже плуже,
добрий віснику пашниці!
Рало гостре, харалужне —
лезо блискавиці.

...Земле, не спи анітрохи,
за виднокругом — твій кругойдень,
грім проростає, відгрім епохи —
Ленін за плугом іде!

Лине відлуння степами,
день все старе пригорта,
Ленін ріллею ступає —
історії плугатар.

Оранка ця глибинна,
оранка — на віки!
Вічного сонця хлібина —
з ленінської руки.

Так озивається знову
плуг, що те свято зберіг,
сонячною борозною
слід його вічний проліг —
радістю щедрої ниви,
хлібом насущним для всіх!

КВІТНЕВА НОВЕЛА

Текли ручаї розвеснілої Волги,
пливла берегами задивлена Русь,
хиткого туману серпанок вологий
до палуби «Витязя» тихо горнувсь.

Огорнуті думами втомного плину,
з клумками, немов базаряни старі,—
додому, додому! — на рідну Україну
везли нас до батьківських хат матері.

Майово всі повнилися гусями Волги
і чули, як десь Сталінград пломенів,
де ворог зламав свої чортові роги
і звідки Дніпро освятив віщій гнів.

...Все сниться той «Витязь», трудяга колісний,
шумкий наш човгун, найдобріший бурчун,
ще й чується пісня —

то день сонцевісний
мені ворожбує, щоб знов її чув.

Сидів фронтвик...

Видно, серце скорбило,
бо й погляд імлу шматував на стьожки,
на сірій шинелі цвіли одболіло
три жовтих пелюстки поранень тяжких.

Він тультську трирядку розвів малиново,
і пісня над клекотом хвиль попливла,
і волзького окання ключове слово
журбі незбагненній дало два крила:

*Тих апрель, в цветы одетый,
а январь суров и зол,
он пришел с весенним цветом,
в ночь морозную ушел...*

І плинули схлипами легітні води,
смугились пад нами німі матері,
і мов не солдат нас до пісні приводив,
а Волга сама чи її гусярі:

*Подари, апрель, из сада
нам на память алых роз,
а тебя, январь, не надо —
ты вождя от нас унес...*

Так чую я Волги задуму окличну,
де піснею в душу мені проросла
ота непростимість жорстокому січню
і ніжність до квітня ясна, мов роса.

Ясен квітень,
в цвітінь одітий,
сміється світу
вічний квітень!

ІКОНИ

Мати розказувала про давнє,
і від давності розповідь її посивіла,
стала схожою з легендою.

Мати розказувала:

дід взяв коня, повів його німою вулицею.

Копита: цок, цок, дзень, дзень, цок, цок...

Сусіда кричав з-за тину:

«Ти здурів? Га, Василю? Як передохнуть
мої вороги, а твої нові друзі, найму
тебе трунарем... Мо', щось заробиш?»

Дід прийшов похмурий, зблідлий,
прохрипів на бабине мовчання:

«Революція! Хочу нарешті жити...»

Дід вигнав бога з хати...

Познімав ікони,

винувато дивився на бабу,

бурчав на її мовчання:

«Хочу нарешті жити...»

Коли він помер і лежав на лаві,

жовтий, з свічкою в руках,

баба поставила ікони.

А вночі він встав, жбурнув свічку,

познімав ікони, виніс їх у комірчину,

потім спокійно ліг і вже не прокидався...

Ніхто бабі не вірив, коли вона про це
розповідала,

але ж ікони були в комірчині!

Дід лежав тихий, склавши натруджені руки,

а на устах занімало:

«Аякже, революція...»

БАЛАДА ПІСЕНЬ

Над тишею, над тишею темною
засвітилася місяця скрипка прозора,
і на шляхи задивились крізь тернії
засмучені зорі...

І попливли прапорами-вітрами
сивої далечі стерплі жалі,
і воскресили озвучені трави
музику тих, що жили...

Тих, що земними шляхами ходили,
що дітей полишили на цій землі,
що киплять-гомонять крізь пітьми холоди
зеленою кров'ю в чаклунським зелі.

Ген молодиця, скатована німцями,
тужить-голосить солоне соло:
«Ой зійди, зійди, ясен місяцю...» —
райдуга світиться в музиці слова.

Ген срібний дід, натомившись з мандрівки,
голосом-громом схитнув небокрай:
«Як смикнули тої шпагатівки —
то забули зразу ж і про рай...»

Ген дикий племінь багряної гриви,
древнім риданням бандури гудуть —
аж забриніли гранітні брили:
«Козака несуть, ще й коня ведуть...»

Над тишею, над тишею темною
гасне місяця скрипка прозора,
і сонцем днину засвічують тепло
пісень вічні зорі...

БАЛАДА ПРО ЗАПОВІДАЛЬНИЙ ЛИСТ

Галан іде на бій.

Він — непоборний полк,
що до атаки звівсь на повен зріст,
і сурми угорі,

й знамен багряний шовк,

а біля серця десь —

заповідальний лист.

Його не обійти,

ні полонить, ні вбить!

Він — непоборний полк,

слова його — бійці,

він так уміє жить

і волю боронить,

щоб зброєю була і квітка у руці.

В його ж руці той меч,

що відстані не зна,

гадючу гідь навпіл пером він розтина.

Яка ж бо далина!

Яка гримить луна!

Принишк ворожий стан —

на бій іде Галан!

Впав командир Галан...

Та залишився полк!

Гартовані бійці звелись на повен зріст...

Озвавсь його ім'ям

червоний партквиток —

прийдешнім дням і нам —

заповідальний лист.

БДЖОЛА НА РОБОЧІЙ ДОЛОНІ

Металурги ідуть на зміну,
диха інеєм ранок зимній,

і небес глибина бездонна —
пурпурова, мов кратер домни.

Сніг, неначе крохмаль, рипучий
твердість кроків тихо одгучує.

І вирує робоча вулиця
невпокоєм весняного вулика.

Щось бджолине є в злеті на зміну —
аж мені добрий спомин зринув.

...Ще у місті серпанок квітня,
ще в трамваї по-зимньому вікна.

Чоловік смагловидий, чорнявий
тишком-нишком вікно одчиняє.

Все, одначе, кондукторка бачить:
— Хто знайшовсь там такий гарячий?

— Не гнівiться, — поглянув на жінку, —
зачиню... Лише випуцу бджілку...

У вагон бідолашна влетіла...
ну, на волю! Роби своє діло!

І всміхнувся так щиро і тепло,
що війнуло весняністю степу.

І запахло з травневого пругу
медоцвітом зеленого луку.

До шорсткої долоні приникла
золотава весни крапелька.

Мабуть, чулось малій трудівниці
рідне щось в тій крицевій правиці.

Я дививсь на широку долоню,
бачив всю його світлу долю.

Бачив чіткість глибоких ліній —
карбування трудів багатолітніх.

Він всміхався:— Лети, полонянко! —
І вікно зачинив:— Порядок!

...Металурги ідуть на зміну —
завеснілося небо зимнє.

Чую в людях, що йдуть неквапливо,
гідність праці, її вічне диво.

Чую хист тих долоней грубих —
гнуть підкови й красу голубить.

Завеснілося небо зимнє —
металурги ідуть на зміну!

ДІДОВИЙ ЗАПОВІТ

Ведуть діда, сивобрового діда,
що поліцая покарав привселюдно...
Конвоїри кутими чобітьми гупають слідом,
на спину широченну зиркають люто.
Іде дід, український дід,
жінки проводжають його потаємними плачами,

у діда за плечима — дев'яносто літ
і конвоїри за плечима.

Ведуть на смерть діда, громоокого діда;
пил за конвоїрами чорний, як сажа,
поки дід до шибениці дійде,
його погляд суворий людям слово скаже:
«У мене дев'ятеро синів, та п'ятнадцять онуків,
та два десятки правнуків —

цілий козацький рід —
на те я і є на своїй землі дід.

Не каюсь, що виродка гепнув сокирою,
соромтесь, люди, що поміж нами

він такий виріс...

Я зробив святе діло, відтепер вірую —
весь мій рід знатиме, що начить вірність.
Вірність отчому дому, та пісні матері,
та совісті перед громадою...

І старий, і малий відтепер в пам'яті матиме
мій праведний суд над зрадою.

Прощаючись з вами, свої не сховаю жалі,
а чужинцям — кину в вічі:
допоки житиме вірність на нашій землі,
доти і ми вічні...»

Вмирав дід, світлий, як сонце, дід,
одлітали його очі з журавлями до вирію,
і слухав примовклий в жалобі світ,
як долинали до неба врочисте: «Вірую...»

ТОПОЛИНА БАЛАДА

Матерям безсмертних велетнів Дніпра

У тополь дисципліна, як в армії,—
струнко стали під промінь зорі...

Наче водорості в акваріумі,
в хвилях сяєва сплять чагарі.

— Кроком руш! — і тополі затупали,
долом котиться лемент луни,
щось вони таємниче задумали —
в срібнім шелесті тінь таїни.

Помахали здаля хустинами
білим хатам... в які краї
це зібрались? якими картинами
чисті очі засмутять свої?

Підуть степу барвистим килимом
за кордон крізь сполохані сні,
а зустрінуться там із могилами,
де Дніпрові заснули сини.

Заберуть їх журбу за домівками
та й повернуться в рідні степи,
шепотітимуть вітами згірклими:
— Рідна земле, розлук не терпи!

Знов звичайними стануть тополями,
та о тій світанковій порі,
щоб не стрітись з синівськими болями,—
хай не йдуть до тополь матері!

БАЛАДА ЗЛОЇ НОЧІ

Де вітер чорні кучері
безсмертних заклечав,
старезний крук над кручею
кричав...

Ніч ворохобна марила,
снувала снів туман,
крук сподівання марне
в очах первісних мав —

виструнчилися під знаменами
рядами зеленими,
стрижені під нулівку, в пілоточках набакир.

Шляхами курними битими
виходили на позиції,
вросли в приклади плечима,
очима — у небосхил,
стали як вкопані, зустрілися з громовицями,
на гімнастєрках зелених — багрянй пил.

Стєпи клекотїли марєвом,
небо правїчне гїркло
ярїстю молочаєвою дикого молока,
ї не трємтіла дрібно
юна зелєна гїлка
на вічному деревї героїки —
пружиниста, нєламка.

Там, де вони стояли, — спинялась лавина сталї,
там, де вони не схитнулись, —
никнув димовиц смєрч,
де ж, молодї та зеленї, з піжними ще вустами,
де ж вони так навчилися — стояти на смєрть?

Там, де вони стояли, — маки цвітуть огненні,
хвилї смарагду одкрєслєю
цвіту червоний пунктир...
Пильно з трави і листя дивляться хлопці зеленї,
стриженї під нулівку,
в пілоточках набакир...

МАЛЬОВАНІ КОНІ

Після кожного допиту, в сутінках камери вогких,
ледь кривавий туман даленів у розповені дня,
брав підпільник червоної цегли вогник
й малював на стіні вогняного коня.

Той малюнок сахався арканів очей ворожих,
в морок зимніх зіниць гнівні іскри кресав,
шеф поліції жовчно всміхався:— Художник!
З самородків народних, видать, комісар...

Дивний кінь! Наче крила, розвітреність гриви,
в кожній лінії — лету роздмуханий жар,
а як засув луною іржавою гримав —
кінь немов оживав і до в'язня іржав.

І шаленої ночі, глухої первісної ночі,
коли мла непроглядна собою милується в сні,
сполошилася варта: примарилося, наче
мимо вершник промчав на баскому коні.

Повз колючі дроти, крізь сліпу стрілянину
промайнув, чорне плетиво тіней рвучи,
шеф поліції глишав очима скляними
на донесення варти про гвалт уночі.

І коли вовче серце підозра ужалила люта,
і коли, наче звір, він до камери вбіг —
на стіні не було вогняного малюнка,
а в очах комісарових — сонячний сміх.

І сказав комісар:— Ще таке не віднайдене путо,
щоб коня непокори стриножить могло,
дух мій нині на волі, а тіло — катуйте,
зрадний стогін не вирветься з серця мого!..

І здригалося небо громами звитяги лункої,
голос волі гучав із доріг осяйних:
— Стережіться, кати,
стережіться мальованих коней —
ані мурів, ні ґрат не існує для них!

ТЕМНЕ ДЕРЕВО

Василю Минку

Василю Петровичу,
що там у вашій Минківці?
Журбою пооране ваше чоло бліде...
День покалічений ледве зіп'явся на милиці,
вашого ганку додибав, стоїть і нікуди не йде.

Стоїть і стоїть — хоче до вас забалакати,
а слова не знайде — цілющого, древнього,
і шепоче-шепоче,
що у Минківці рідній за балкою
доросло аж до грому війни
темне, як хмара, дерево.

...Усі дерева світлі — аж горять зеленим,
а то — темне дерево, наче привид горя,
гілля хилиться — зле нам, дуже зле нам!
Листя покарлючене — верховіття голе.

Ой, під гнітюче дерево походились хлоп'ята,
радяться, як дерево темне рятувать,
жалісливі душі, школярйки-юннати
думають-гадають: «Треба обкопати,
а далі, як годиться, водою напувать...»

Заступи у землю, а небо — додолу!
Потайне те дерево до грому доросло,

аж до глибокого воєнного грому
дісталось корінням — схитнулося село.

Ой, не докличуться матері додому
хлопчиків-горобчиків,—
синочків ріднесеньких як не було!

Василю Петровичу, на яких занебесних арфах
Минківка траур грає — аж день сиві очі тре?
Хор голосів хлоп'ячих ридає
в дротах телеграфних
під скорбний акомпанемент крапок і тире.

Урядова телеграма

Уряд Української РСР висловлює глибоке співчуття багатьом учнів Минківської школи, Валківського району, Харківської області, які трагічно загинули від вибуху артилерійського снаряда, що залишився з часу Великої Вітчизняної війни.

РАДА МІНІСТРІВ УРСР

Хор хлоп'ячих голосів

Прощайте, роси на левадах,
прощайте, трави запашні,
прощайте, тихі кобзи райдуг,
прощайте, яснозорі дні,
прощайте, співи жайворині,
прощайте, рідні очі хат,
прощайте, небокраї сині,
прощай, садів яблукопад...
і ти прощай, світанна зоре,
зелена Минківко, прощай!..

Мовчання над селом суворе.
Про що мовчання те, про що?

А все про те! — кричать у нім
хлоп'ячі голоси німі:
роси на левадах, прощавайте,
тихі кобзи райдуг, прощавайте,
яснозорі дні, прощавайте,
трави запашні, прощавайте,
співи жайворині, прощавайте,
небокраї сині, прощавайте,
рідні очі хат, прощавайте!..
А темному дереву, Минківко, прости —
воно ж тепер найближчий наш родич,
нам-бо судилось деревцятами прорости
і стоять на чатах земної вроди...

БАЛАДА ПРО ОСТРІВ РУСАЛОК

Все далі і далі фронт гуркіт котив,
вже тут, при Дніпрі, для чужинців був тил...

Гестапівець чорний, дзьобатий, як сич,
розумівсь на язичеських ритуалах,
глипнув у пуцу ночі,
що зорями німо ридала,
наказав:— Влаштуйте відьомську ніч!

Відьму на хуторі знайдіть стару,
ще й з десяток юних слов'янських грацій,
хай воскресять нам древнющу гру —
в щось знадливе в поганському танці!

...І вже острів хмурий пахне смолокурно,
звиваються в корчах дракони багать,
а дух смолоскипів фашисту смакує —
незворушний, мов камінь,—
ні розчулити, ні вблагать.

І вже красуні юні, мов писані зорею,
у білих серпанкових сорочках до п'ят
стали на берег над хвиль темнавий регіт —
розпущені коси струмками хлюпотять.

Мають дівчата зайти в чаклунську воду,
голісінькими вийти до жарких багать,
мають купаїнські водити хороводи,
піснями молитися своїм богам.

Гей, попливла пісня над водою —
дівоче ворожіння на щасливу долю:

«В ніч на Івана Купала
срібно світилась ріка,
в ніч на Івана Купала
стежка блукала в'юнка,
в ніч на Івана Купала
ти свою долю гукала,
мрії свої торкала
смутком пахкого вінка...»

Баба Текля стара-престара,
з хутора далекого з-над Дніпра,
стоїть серед вогнищ, немов серед пекла,
гукає дівчатам розколошкана Текля:

— Ідіть, ідіть, дівчатонька,
все глибше і глибше,
синь-вода, ріднесенькі, всіх вас заколише,
в хвилях цих розтанете чистою росою —
ворог не поглумиться вашою красою,
я за вами, дітоньки, загодя поплакала,
не бійтеся, голубоньки, станете русалками.
Глибше йдіть, дівчатонька,—
як мати рідна, плакала,—

не бійтеся, голубоньки,
станете русалками!..

Жарини жахтіли маками,
в небі — кривава вишивка...
Дівчата стали русалками —
жодна з води не вийшла...

БЕЛДИМ, ТЛУМАЧНИК СНІВ

Оникій Белдим розтлумачував сни,
які б не були чудернацькі вони,
він відав, про що прилітали видіння
тривожним солдаткам на крилах війни.

Надії і сльози до нього несли —
не скаже він злого, бо зроду незлий,
не вірили навіть громам похоронок —
Белдим хай розплутує долі вузли!

Сидить, було, в хмарі пахкій димовій,
замислений, чуйний віщун-чародій,
послуха уважно і скаже поважно:
«А все оте значить, що вернеться твій...»

До нього приходила й мати моя:
«Оникію, снилось, що зірка сія
крізь стелю в світлицю... ще бачила птицю
і спів її чула... здалось,— солов'я...»

Він знав усі символи й знаки подій,
що придуть-нагрянуть, віщун-чародій...
Він вислухав матір і мовив незмінне:
«А значить те, дочко, що вернеться твій...»

Бо спів солов'я — то ознака добра,
а зірка — то значить, тремтить німчура.
Крізь стелю? То, може, й мені віщування,
що хату твою перекрити пора...»

Він все клопотавсь — од зорі до зорі,
копав, і косив, і ладнав димарі,
і свіжа солома на правлених стріхах
світилась не тільки у нашім дворі.

Додому з війни не прийшло півсела,
гіркавою вдячність вдовина була:
«Спасибі, Белдиме, я чула, що брешеш,
святою ж неправдою тільки й жила!»

А він перепрошував: «Дочко, прости,
то так говорив, щоб біду одвести,
а знав я єдине зі снів ваших дивних:
ви мусили жити, а діти — рости...»

ДІДУСЬ ТЕПЛО

Ні прізвища його не знаю,
ні імені...

Давно було...

Його я в згадках називаю
усміхнено: дідусь Тепло.

...Війна. І чорний репродуктор
новин тривожних не таїть,
і мама в черзі за продуктами
на ринку з ранку ще стоїть.
Ми біля неї,

ми — дрібнота:

малі сестрички,

менший — я,—

у ці засніжені широти
евакуйована сім'я.
Хліб важився тоді на грами —
такий повільний черги рух!
І ми тулилися до мами,
до найтепліших її рук.
Дідусь поодаль так серйозно
на нас дививсь, борідку скуб:
«А деткам-то, поди, морозно?
Возьми, молодка, мой тулун...»
І зняв дебелого кожуха,
очима добрими сяйнув,
і нас, закушканих по вуха,
хутром кошлатим огорнув.

Дідусь до мами усміхався,
геть сивий, наче лісовик...
«Пусть греются,
не сомневайся!

Я вятич, я к зиме привык...»
Ми грілися і видихали
чекання паморозь тремку,
лихі вітри для нас втихали
у хутрянному теремку...

І ось я знову в тім засніжжі —
майнуло тридцять з лишком літ,
а в пам'яті —

вчорашньо-свіжі
слова, що мовив добрий дід:
«Мы потому по сто годочков
живем, что нам не жаль тепла...»

Він жив сто літ.
Я знаю точно! —
Душа ж його з вогню була!

ВАЛЬСИ СОРОК П'ЯТОГО

Я пам'ятаю вальсів старовинних
щемливий клич

і пам'ятаю блідість стеаринову
облич.

О пам'яті стуманене свічадо! —

Глибоке дно:

бабусями вже стали ті дівчата
давно.

...Галина повернулася з Німеччини

із німченням,

їй ні світання ніжного, ні вечора —

і нічя.

В саду травневім віденськими вальсами
ридала мідь.

«Не раньте, люди, лютими образами,
син — мій...

Не шваба хтивого, стопроклятого бауера,
він мій, лиш мій!»

Котилася журба вогнями карими
з-під вій.

Ніч ворожила, дмухала горнило
холодних барв,

із парубків ніхто смутну Галину
в танок не брав.

А погляд сподівався ще на милість —
молив,

я б запросив її, та не осмілівсь,
я був малим.

Їй, грішній, до самотності велося
поміж дівчат,

і спопелілим в чужині волоссям
світвся сад.

І сивим павутинням тихо рвалася
болюча мить,
в саду травневім віденськими вальсами
ридала мідь...

БАЛАДА ПРО ДИВОКВІТКУ

Що за дні тоді були!
Світ од рясту пелехатий,
і цвіла побіля хати
дивна квітка «не боли»...

Од усього перші ліки —
од колючки, од бджоли...
Що за дні!.. Світ сонцеликий,
а в нім — квітка «не боли»...

Дивоквітка...
Звідки? Звідки?
Стебелиночка в руці...
Соняхи — високі свідки,
як вигоювались швидко
гулі, дряпини, синці...

Мати хмурилась над силу:
«Де тебе оце носило?
На тобі ж лиця нема...»

І всепрощення просило
те магічне слово «ма».
«Ма, у гилки на толоці...»
«Ма, у піжмурки в садку...»
Гляне журно: «Хлопці, хлопці!»
Зронить усмішку м'яку.

«Ти зірви хоч лободи
та до рани приклади.
«Не боли» — скажи їй тричі,
то й не знатимеш біди...»

І задумою красива
тихо-тихо вимовля:
«То така у нас земля,
милосердна і всесильна,
то на рідній землі, сину,
всяк травинка ізціля...»

Що за дні тоді були!
Дні, що мірялись літами,
коли вільно в снах літати...
Де ті соняхи-литаври,
де та квітка «не боли»?..

...Знав я біль глухий, діймавий —
аж захмарилось чоло,
туманáми і димами
казки світ заволокло.
Та згадав я: з квіту-рясту
дні геть сонячні були,
і кажу я: «Квітко, здрастуй,
вічна квітко «не боли»!»

УДОВИНА БАЛАДА

Співала жінка у степу,
луна спливала,
вечірню пісню ту струмку
зоря спивала,
співала жінка у степу
про серця вроду,

багряний вечір ніч сліпу
на шлях виводив,
співала жінка у степу:
— П'є голубка з голубом
синє небо з кадуба,
дрібно капає вода,
срібно долу падає.
Як побіля кадуба
тінь майнула яструба —
стала чорною вода
полуденя ясного.
Прощавайте, радощі,
прощавайте, любощі! —
Із журбою вікувать
невтішній голубоньці.
Ой синіє сон-трава
біля того кадуба,
голубонька-удова
проклинає яструба.
Не ридає гордая,
ясну днину згадує,
як пила із голубом
синє небо з кадуба...

БАЛАДА МОВЧАННЯ

Як над річкою в'юнливою,
на смалкій траві ополудні
в купелі дзвінкого сонця
троє хлопчаків лежать.
Перший каже:— Буду слюсарем...—
Другий каже:— Буду вчителем...—
Третій глянув на них заздрісно —
не озвавсь...

Як над річкою темною,
досвітком, в тіснім окопчику,
при гвинтівках насторожених
причаїлись три бійці.
Перший каже:— Хлопці, вистоїм...—
Другий каже:— До останнього...—
Третій глянув на них з острахом —
не озвався...

Як над тим окопом зрушеним
повновидий місяць вигулькнув,
зазирнув у присмерк згарища —
і застиг:

лежить перший як підкошений,
лежить другий як мальований,
третього ніде нема...

Як при камені гранітному
літній чоловік зсутулений
ронить шепіт, наче крик:

«Це ж доживсь, що заздрю мертвим,
це б нам разом тут покоїться,
ви простіть мою ганебину!..»

Але двоє ті мовчать...

БАЛАДА ПРО ЧЕРВОНЕ КРУЖАЛЬЦЕ

Як одходили наші з боями —
на півнеба вогненне крило! —
розпросторе село Забуяни,
як цятинка, на карту лягло.

І його на тій карті строкатій
розпізнати ніяк не змогла б
тітка Ксеня (у неї в хаті
розмістився армійський штаб).

Тільки так мудрували днями
командири в кімнаті тісній,
що світилось село вогнями
на тій карті, в цятиночці тій.

Погукавши мужчин вечерять,
пригостивши їх, чим було,
на мальовану карту ще раз
тітка глянула:— Наше село!

І поблідла: хіба не межа це?
Далі скорбна дорога лягла?
І незчулась — червоним кружальцем
Забуяни свої обвела.

Старший хмурих опісля брови
(вгледів коло!) й озвався не враз:
— Не триматимем оборону,
виступаємо завтра... Наказ!

Ледь саянула світанна зірниця —
рев моторів озвався з доріг,
тітка Ксеня, як здавна годиться,
провела постояльців своїх.

І, обсипана цвітом вишні,
все дивилася їм услід.
«Вам видніше... авжеж, видніше!» —
похилилася до воріт.

І не знала: з доріг дрижачих,
мимо згарищ і чорних руїн
даленіло червоне кружальце
в травень зоряний, на Берлін...

БАЛАДА ПРОФЕСІЙНОГО БОЛЮ

Знаю: знову і знову серце моє проситиме
з вереснем повітатися, з вечором, що повість,
як сидів я допізна за червоним столом президії
в клубі колгоспному, свята осіннього гість.

Доки вручались грамоти, премії, вимпели,
доки негучно звучали вдячні слова —
сивими зорями очі далекі впливли
з-під празникової хустки,
що мріла, як синь степова.

Жінка. Два хлопчики поруч. Певне, онуки...
В зморшках обличчя смаглого — здимілі дні.
Тихо вона сиділа, до серця притисла руки
так обережно, наче вони скляні.

Гойдав здаленілу стелю оплесків дужий вітер,
величали ударників — тепло всміхалась вона,
руки до серця притисла, мов боялася їх розбити,
єднала вуста і очі усмішка ясна.

Вродливилось їй обличчя сяйвом величчя
простого,
ще й ордена тепле сяєво
на груди промінням лягло,
вже після свого виступу
спитав про неї парторга
і знітився раптом, почувши тихі слова його.

«Руки? Ну, як сказати... то, бачте,
ознака професії,
Івга Неділько, доярка... ходила в передових...
авжеж, писали в газетах... нині на пенсії...
професійна хвороба доярок,
відгоміння турбот трудових...»

І лунко мені озвався дійниць світанковий
передзвін,
і в музиці тій поставала людей вогнева чистота,
і стеля була над ними натомість неба поезії,
бо вірші якісь календарні, з гасел одних читав.

Одлітані птиці, руки! Німо вчарований ними,
їхав районним газиком крізь пасмуги
вітру й дощу
і думав: «Нашому брату з поетичної ниви
натомленими руками біль не завадило б чуть!...» .

Знаю: знову і знову серце моє проситиме
з вереснем повітатися, воскресити собі,
як сидів я допізна за червоним столом
президії,
як у серці озвався вперше професійний біль!

БАЛАДА ПРО ОСТАННІЙ ЖАРТ

Бондар, дід Леонтій, ліг у землю,
відтепер всі дні його — історія...

Відвезли у місто до музею
жовкле фото й повний бант «георгія».
Ще ж недавно майстрував він бочку,
в черево її надсадно кашляв,

жартував, що силу парубочу
вже не воскресить й солдатська каша.
«Щоб оце взяли мене до війська,
чи спромігся б вилізти з окопу?»
І на землю сторожко дивився,
наче чув, як є, її глибоку.
А старій казав: «Останнє літо,
чує серце — віку мого трішки,
може, здумаєш дрібненькі сльози лити
по мені — то матимеш ось діжку...»

Тим хрестам музейним колисати
і святить про нього будній спомин...
Бочка притулилася до хати
чи води, чи сліз до краю повна.

БАЛАДА ПРО ОЛОВ'ЯНИХ СОЛДАТИКІВ

І. Драчу

Ожеледиця в Чікаго — дзюркотіло з неба скло,
вітриюгани вили гарно — мічіганські хуртаки,
кажани лихої ночі крижане плели кубло,
в хутрах з хмар пливла русалка
галактичної ріки.

Пахли яблука в кімнаті —
сніжний ніжився кальвіль,
теплі яблука окаті надивляли темний сніг,
ламці голомозі тамували гострий біль,
по ковзкім голомороззі шлях заблуканий проліг.

Це тобі лягла дорога в опівнічний Медісон,
а мене пекла тривога, прикипала до керма,

в ніч скляну ти поривався,
штурхав в плечі мертвий сон
перламутрового міста, хмурого, немов тюрма.

Я просив заночувати, а на ранок вже — у путь!
Усміхавсь на те Галярник, славний лікар,
добрий маг,
в сутінках молекулярних гримнуло:
«Щасливий будь!»

Гальяма скригнули,
як гуси в шалі льодяних розваг.

Не скажу, щоб я молився, але щось та бубонів,
банку пива кольорову в один дих перехилив,
вгледів сніжну королеву в мерехтінні
злих вогнів,
чорт аварій розважався —
з неба скло холодне лив.

Медоустим був я надто, тішився в гірких медах,
відчував, як драйв * дзеркальна чорним
полицом дрижить,
взвод солдатиків дрібненьких в охорону
тобі дав,
наказав я їм суворо: «Порятуйте й збережіть!»

О, ті іграшки казкові,
що для доньки їх придбав!
Озивавсь лункою грою
дитинства добрий світ,
шикувалися солдатикки — бив дрібно барабан,
разом рушили солдатикки — сурмила ніч похід.

* Д р а й в — бетонована автострада (англ.).

Олов'яні охоронці повернулись за добу,
хоч заціплено мовчали, та про шлях доповіли,
ожеlediця нікчемна — з криги я вогонь добув,
щоб каштани у дорозі в ніч сліпу тобі цвіли.

Прилетів тремтливий ранок,
сизе вигострив крило,
дивовижний сон розтанув в палахкім багатті дня,
зрозумів я, що солдатиків у мандрівці не було,
але їм за службу вірну генеральські дам
звання!

От і все. Я тої ночі ні хвилини не забув,
може, лікарю Галярнику повідаю в листі,
що поезія дарує людям ніжність голубу,
поясню, чом у тривоги еполети золоті...

БАЛАДА ПРО СТЕЖИНУ

Я зупинився вражений:
стежка з мого села
осіннім світінням оранжевим
через Бродвей пролягла,
закам'янів я вражений:
мати стежиною йшла.
В хустині, як паморозь, білій
(в отій, що лягла у труну!).
Лакованих автомобілів
вбхід перейшла бистрину.
Глянула з докором мати
(найсправедливіший суд!):
«Хотіла тебе спитати,
чого це ти, сину, тут?..»
Я зроду не вірив у містику,
та ж чую я матір мою!

І грім божевільного міста
замовкнути ледь не молю...
Крихтину чужинського пилу
змахнула мені з лица:
«Здалось, що тебе засліпила
вулиця відьомська ця...»
«Не засліпила, мамо,
не засліпила, ні...
Це ж, мамо, заморської драми
декоративні вогні...»
Торкнулись плечей моїх вдячно
турботливих рук голуби:
«Дивись мені, будь обачним,
рідне в душі не губи...»
Сяйвом Бродвей припорошений,
тінь хмарочосів втекла,
цвіла білосніжною прошвою
стежка з мого села...
Омана чужинського світла,
я впевнивсь о тій порі:
щоб очі синів не сліпли,
встають із могил матері!

БАЛАДА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Дорога бігла карколомна
в ярочок... Гиблий крутосхил!
Тривожно каркала ворона
над дальнім пагорбом сухим.

Став грузовик, і люди злізли,
пішли вервечкою униз,
запахло втомленим залізом,
дим фіолетовий завис.

Повзла у яр машина буксом,
в баюрах — чорний схлип води,
хрестилась нищечком бабуся
і шепотіла: «Одведи!..»

Ми перейшли яр, спинились
примовклим гуртом на горі,
дві фари крізь туман світились,
як дві приземлені зорі.

Жадана твердь — все ближче, ближче,
твань розліталась кумелом,
біліло водія обличчя
за вітровим спітнілим склом.

Ковзкого шляху непокора,
та із лабетищ грязьових
з веселим рокотом мотора
на гору вимчав грузовик!

Дихнув шофер на повні груди,
стёр з віч примружених сльозу
і запросив: «Сідайте, люди,
тепер я певен: доведу!»

І поставав відлунням бою
за кругосхилом, за ярком:
ризикувать лише собою! —
Суворий вселюдський закон.

РЕАЛЬНІСТЬ БЕЗСМЕРТЯ

Одкриваю не раз «Малу книжку»

Шевченка Тараса —

факсимільне видання: в нім усе, як було...

Довго ж днина неволі тяглася!

Не побачу ніколи, бодай як би старався,
де там місяць, число...

Він не значив поезій календарними мітами,
отже, всі ті літа, як один хмурий день...

Правда, цикл один мічений

почуттями його сумовитими:

«30 май... в казематі...», а більше — ніде...

Сторінки там є чисті, як сніг недоторканий,
білі,
нумеровані ним і порожні,

немов запорошений степ...

Та які ж йому думи, дивні думи боліли,
що не зміг записати,

бо на хвильку в знеможі затерп?

Одкриваю не раз «Малу книжку» — очікую дива:
раптом вірші з'явилися на тих сторінках,

як весняні гілці.

Днина ж нині — погожа, вродлива!

І одвічне перо в Кобзаревій руці...

БАЛАДА ПРО ПОДРОЖНИК

Продала стару хату,
зажуру в очах погасила...

«А сама куди, Катре?»

«У місто поїду, до сина,

він там наче начальник,

у квартирі не тісно,

онучатам ночами

колискову співатиму пісню,

знадоблюся на поміч —

зварити, прибрати,

а чого маю старість
самотністю тут пантрувати?»
«І то правда...»
«Атож... Ну, бувайте;
не згадуйте лихом...»
Світанкового сонця
солом'яний вихор
сипав стиглі жарини на шлях...

Як прощалась з селом —
на околиці подивувалась:
усим рястом-зелом
слід за нею земля увивалась
у просторих полях.

Рвучко соняхи тихі юрмою побігли —
перейнять, зупинить, не пустить!
Гречка шумом скипіла білим,
бо для кого ж цей трунок кипить?
Кукурудза розвітрила пишні султани,
подалась поза балкою, поза садами —
перебігти їй шлях, обступить...
Гарбузи засвітили
ліхтарики жовтогарячі,
визирали з городів:
невже ж і не плаче?
Ні, не плаче! —
йде тихо, неначе
лячно їй на травинку котру наступить...

Вже в автобусі,
гадок позбувшись тривожних,
озирнулась на мрево села,
і здалось:
запорошений геть подорожник
очамріло приклеївсь до скла

і зеленим, більмавим, примруженим оком
прямо в душу дивився...

Йй-право, морока!

Тінь смутна на обличчя лягла.

Місто гамором стріло,
і спекою, й духом асфальту,
дзенькав довго трамвай,
рвав імлу сизувату,
зойк заліза в провулки котив...
От і все... Може, годі зітхати,
що лишилась далеко хата
й літа красного вир золотий?

Усміхнулась, поторгала кошик —
вільглим вітром запахла земля:
зеленів в словитку подорожник,
доторкнулась: «Живий, не зів'яв»
На балконі ростимеш, допоки
не розвієш всіх смутків моїх...»

Він простяг оксамитні долоньки
і з трамваю зійти допоміг...

БАЛАДА ПРО САДИ

Над вечірньою Сурою
пахощі землі сирії,
сизі хащі нехворощі —
млосно пахне нехворощ...
Сіється дрібненький дощик —
хороше, коли йде дощ!
Хороше, коли до неба
горнеться душа землі!

А у нас робота древня —
ми саджаємо дерева,
ніжні яблуні малі.

Корінцята в свіжих ранах...
«Перетерпіть, вже на ранок
легше, легше стане вам!» —
Так ми саджанцям говорим,
я, і прапорщик Григорій,
і Олекса-сталевар.

«Перетерпіть —
стане легше,—

тихо бубонить Олекса,—
я сьогодні навіть лекцій
одцурався ради вас...»

Усміхається Олекса:

«Хай над нами листя ллється,
хай зеленим виром ллється
листя молоде всякчас...»

Що за диво ця робота —
грунт копати!..

«Заспівуй, рото!» —

Це Григорій...

Мужня врода:

на кашкеті — цвіт зорі...

Чує добру насолоду

од копання,

носить воду,

з берега цебром черпає

і вклоняється Сурі.

Ніжить яблуньки і каже:

«Хлопці,

гарне діло наше,

добре з садом вікувать,

бачить цвіт на виднокрузі,

по такій роботі, друзі,
просто гріх не заспівать!..»

Впали сутінки прозорі,
ми співаєм: «Ой, на горі...»,
п'єм джерельної води...
Дощик сіється — здається,
що над нами листя ллється,
що на всій землі просторій
молоді шумлять сади.

НЕПОДОЛАНІСТЬ

Миколі Вінграновському

Хрещатик внизу клекотів, як аорта,
гойдався в надхмар'ї неспокій його,
луною ревнивого аеропорту
у соплах ридав реактивний вогонь.

Над обрієм ватра світання світилась,
і ти прочитав свій суворий прелюд:
«Бігла пожежа, та й зупинилась,
червоним оком на нас подивилась,
червоним оком, червоним боком,
червоним серцем води напилась...» *

Бігла пожежа... Захекано бігла,
крила криваві на вітрі несла,
втікали од неї хатини білі
з твого і мого села,
втікали дитинства літа барвінкові,

* З вірша М. Вінграновського

втікали куці неодквітлих калин,
воли круторогі, корови і коні —
і не втекли...

...Над згарищем та над сивим попелищем
голосила тітка Марія,
до комина холодного тулилася поближче,
думала — нагріє...

Гей, над згарищем та над сивим попелищем
скаженіла колюча хвища,
а комин чорний все вищав і вищав
пад невтішне ридання й прокльони віщі,
вже він над селом і над світом пожежним,
вже збирає блаженські пожертви:
сонця пелюстку, дихання птиче,
щоб трохи нагрітись, відчуть себе піччю.
Біля нього самотня тітка Марія
все голосить, все тишу жахає,
щохвилини
на ціле століття марніє,
щосльозини, як цвіт, висихає:

«Щоб тобі, фашисте-враже,
того лиха знати,
як мені тепер без хати
притулку не мати.

Май ти собі, дикий враже,
все гірке на світі,
як мені тепер, самотній,
жить на чорнім вітрі.

Хай би тобі, лютий враже,
горя того стільки,
як мені тепер, невтішний,
бачить чорні стіни...»

Не снилось — було... Одгуло, одкотилось —
над краєм воскреслим крилатіє час...
Бігла пожежа, та й зупинилась,
червоним оком на нас подивилась —
не проминула нас!

Мій друже, довіра дітей весноока
хай більше не зна ні пожеж, ні руїн!
Столиця клекоче внизу, як аорта,
а ти — біля сонця, кровинка її.

ВИДНОКРУГ КАЛИТВИ

Пам'яті лісника П. Т. Бутенка, що поса-
див на горі Калитві, котра височіє на
Приоріллі, тисячі дерев і з любов'ю
доглядав цей рукотворний ліс.

На горі Калитві я зустрівся з Москвою,
Красна площа гула на горі Калитві,
коло серця мого ряснотою людською
океан вирував, народившись в Москві.

Ритм державний я чув над німою Оріллю
в листолетному лісі, де світились в імлі дерева
та рубіни космічної тверді зорили,
мов і там, в небесах, вирувала недремна Москва.

І казав мені сивий лісник із ясними очима:

— Хіба в лісі живу? От не смійся,

живу у Москві,

чуєш голос невмовкний? — стоїть за плечима
і у хаті й під небом — на вітрі й мокві,
ниньки ніч і відлюддя, а голос її у лісі,
я кажу не про радіо... то не дива!

Я про інше... із лихом віч-на-віч зійдися,
озирнешся — позаду Москва...

Я чуття це приніс із далекого фронту,
крізь усеньку Європу у серці проніс,
чув Москву за плечима і тоді,

після сьомого поту,
коли з батьком саджав на оцій землі ліс...

Це не прбста гора...

З неї, може, й півсвітові видко,
що у лісі живу, а круг мене — Москва,
вся земля кругом мене, тільки крутиться

швидко —
і не зглянувсь, а сніжна моя голова...

На край світу летіла ця ніч невпокою,
даленіли в світання зір летючі рої...
На горі Калитві я прощався з Москвою,
в ліспиковій руді чув незламність її.

І куранти до нас хвилі віку котили,
і прийдешнього контур викреслював неба екран,
і дерева багрянні здіймались валами крутими —
на горі Калитві не вмовкав молодий океан.

ЛЕГЕНДА НЕБА

В гагарінському небі урочо і світло
і зірка висока горить,
летючі видіння просторого світу
їй видно до цятки згори.

І жінка задумана тиху сльозину
несе в споминальну ніч,
і в зорях сльоза озивається:— Сину!
— Мамо! — всі зорі у ній.

І вкотре він має долати легенду,
щоб неньку у рідні краї
нести на руках, як сльозину легеньку,
з важкою печаллю її!

В гагарінським небі урочо і світло...

БАЛАДА ЧУЖОГО ПРОЩАННЯ

Я від'їздив з Тритузного, рум'яний вечір млів,
пропахчений тройзіллям зеленої неділі,
співала Пугачова про кохання королів —
транзисторний той голос на почуття не діяв.

Давно своє одгуркали машини і вози,
автобус на майдані дрімав ще десь з обіду,
стояли біля чайної місцеві три тузи,
а як простіше глянути,—
то три хмільних сусіди.

Земля крутилась дзиготою, гула, як дзвін, земля,
світилась до автобуса зарошена стежина,
комусь всміхалась жінка прощально звіддаля,
вустами усміхалася, а поглядом тужила.

Я загадав розважливо: «Хай проводжа мене,
невільнику відрядження бодай якась утіха!»
Люблю в очах жіночих всепрощення сумне,
гірку молитву вірності і сподівання тихе.

А той, кому належало це диво, розумів,
що сторожить той погляд — доволі марна справа,
сидів, схиливши голову, і виказав не смів
на золото розлуки своє осібне право.

Автобус тихо рушив у надвечірню тьму,
шляхи і душі думами тривожними мережить,
що гіркота прощання належить одному,
а як пильніше глянути, то кожному належить!

БАЛАДА ПРО ВКРАДЕНЕ СОНЦЕ

Через капустиану грядку, де голови сизі й тугі,
пробігла, спотикаючись, осінь...

«Що ви собі думаєте, чи сліпі й глухі? —
вже мороз цілує мої ноги босі...»

І — заходилась капустиані голови котити
в гамірні двори до шатківниць,
де видзвонювали вагани й корита
у руках моторних, як вихори, молодиць.

Шаткували капусту,
з хрустом лобату сікли,
руки — в боки, а морозу: «Ач який!»
Каламутний,

терпкий,

тоненькою цівкою

сік лився у череваті діжечки-бочечки.

Настя так розходилась,

що й сонце пошаткувала,—

смерклося, зимно стало у небі.

«Що ти собі дозволяєш?» — сусідки до неї,
а вона лиш сміється: «Пошуткувала...»

«Дивись, дошуткуєшся!..» —

«Та дивлюсь!» — усміхається...

Нащо сваритися з ними?

Їй не смеркається, і в небі не зимно...

Щастя — одній Насті, цвіте,
як на морозі айстра,
а поміж чоловіками відтоді поговорі іде:
«Якщо хоче жінка в іншій сонце украсти,
то — украде...»

ДІАЛОГ З ВІЧНИМ ВОГНЕМ

Я переплив Дніпро —
ніхто не дивувався...
Я ж переплив Дніпро! —
І дивувався сам,—
пручався він, як міг,
і так телесувався,
аж трепетно було
дрімотним небесам.
Ходили хвилі ходором,
крутили
холодні чорторії геть до дна,
і пагорбами чорними крутими
ледь бовваніла тверді далина.
Я плив, як в космосі...
І чув стихій паролі,
од вуст палючі зорі одгортав
і чув: мене приборкують поволі
і течія,
і клятї пута трав.
В'язали руки водорості люто,
щоб канув я...
щоб я навік пропав!
Мов світ підводний щупальцями спрута
мене вже, як свого,
щомить торкав.

Я плив і плив...

Горів на тому боці
яркий вогонь,
він грів мене здаля,
мов хтось стояв у вогняній сорочці
і мій двобій з водою надивляв.
До нього я дістався ще не скоро,
задиханий підбіг,
дзвеніла кров...

— Ти хто? —

Вогонь спитав мене суворо.

Я усміхнувся:

— Я той, що переплив Дніпро...—

Він дрібно затремтів...

він реготався!

Гірким димом в очі мої вповз,
він сліз моїх щемливих дошукався
і мовив, аж пройняв мене мороз:
— Тут бій колись лунав за берег правий,
стогнав метал,

Дніпро до дна кипів,
тут батальйони йшли на переправу
крізь дикі хащі вогняних стовпів.
І досі тут живе відлуння бою,
земля громами виповнена вщерть,
тут сто смертей гуло над головою
тих, хто прийняв свою єдину смерть...
І хай тебе погорда не лоскоче,
не жди од мене й тихої хвали —
перед святим лицем тієї ночі
ти просто покупавсь...

Вони — перепливали!

НЕЗАБУТНЄ

— Чоловіче залізний,
комуністе Захаре Гроза,
за далекістю літ
день тремкий, як сльоза,
сивим шляхом розлук
ти пішов на війну,
пригадай того дня
хоч цятину одну,
як луну мигавиці...

— Пам'ятаю
вогню хуртовину жахну
у достиглій пшениці...

— Ти був смілим ватагом
у лютім бою,
ти йшов першим в атаку
за землю свою...
Що тобі пам'ятається,
що не згаса —
смерті смерч
над полями?

— Пам'ятаю,
як журно дзвеніла роса
в тишині між боями...

— Ти на площі Берліна
днем травневим стояв,
небо цвітом бриніло
прапорових заграв.
Що тобі пам'ятається
в сяєві дня
над роками крутими?

— Пам'ятаю:
всміхнулось мені німчєня
незабутньо, дитинно...

ДІАЛОГ ПРО БЕЗХМАРНУ ПОГОДУ

Моторів рев.
Крицеві нерви міста
аеропорт
одгартував давно...
Живісінький сидить
напроти містер —
таких я бачив
досі лиш в кіно...
Він посміхнувся:
— Москва... Ясна погода...—
І я погодивсь:
— Льотна... Хмар нема...—
Він на значок кивнув мій:
— Нагорода?
— Значок,— кажу.
І пауза німа.
А по хвилині знову:
— Ви щасливі?
— Еге ж,— кажу,—
по-людському, сповна...—
(Крізь темні скельця —
очі палахливі,
а на вустах —
усмішка крижана).
— А може, все ж
чогось не вистачає?
Для щастя повного? —
Маскує містер сміх.

— Для повного?
Щоб, значить, без печалі?
Лиш двадцяти мільйонів...
Тільки їх!
— О-о, я вас розумію, розумію! —
Він радо за слова мої вхопивсь.—
Це — щиро. Це — по-нашому!
Не смію
надокучати більш...
Еск'юз мі, пліз... *
— Лиш двадцяти мільйонів,—
я продовжив,—
їх, наших, найрідніших, що війна
поглинула...
Мов реквієм, тривожно
звучать їх незабутні імена.
Їх так сьогодні нам не вистачає
для щастя повного...
Є істина одна,
що золото родинної печалі
знецінення, інфляції не зна...—
Він спохмурніло зиркнув:
— Пропаганда?
— Лиш інформація, гнівитися дарма...—
Він штучно посміхнувсь:
— О'кей погода! —
І я погодивсь:
— Льотна... Хмар нема.

* Прошу вибачення (англ.).

ДІАЛОГ З КОМЕТОЮ

У зорянім небі зими 1973 року горів примарний профіль комети Когоутека. Грудневої ночі не спав мій сусід. Горе своє німо оплакував.
Комета подаленіла в безодню космосу, так і не висвітившись на весь свій ярцвіт. Може, жахнулась глибини горя цього мужнього чоловіка...

В срібнім плащі, з парасолькою
під зореграйним дощем
в темне вікно зазірала.

Мірялась відстань парсеками,
де пролітала — ще
грала космічна заграва.

Пильно дивилась у вічі:
— Ну, мовчазний чоловіче,
стрічі не радий хіба?

Ані кровинки в обличчі,
в кризі зіниць таємниче
тисячолітня лічба.
Дихала сонячним вітром
(очі холодні які!).
Наче вишневим цвітом
одяг засніжений... світом
хвилі котились тремкі...

...Лихо обминуло мою хату,
а в мого сусіда —
неутішне горе...

Доле, людська доле!
Нащо чоловікові так багато?
Він же з сталінградського грому...

Він із вогняної хуртечі такої —
аж нещадно серце звуглено тричі...
Нащо ж його знову племінь торкає,
каменем скорбота гнітить плечі?
І сидить він зібганий —
хлопчик, та й годі,
і сиджу я поруч...
треба ж комусь бути!
Тихий зойк годинника —
дзвін струни тугої,
і слова, як порох,
і мовчання лютє...
І комета —
в шибку чоло гаряче,
мружить-перемружує холодні очі:
— Чом цей чоловік так страшно плаче,
так безслізно плаче,
аж наче регоче?
— Чи тобі обізвуться, госте, слізно-терпко
слова, що виринають траурно-червоні
з білого паперу,
мов з чорного люстерка:
«Син...
при виконанні...
на кордоні...»
— Що ж є смерть? І що таке кордони?
— Глянь йому в обличчя,
зрозумієш, може,
шепіт в сивій ночі важко-важко тоне:
— Сину мій єдиний...
Тимоше мій, Тимоше...—
На портрет дружини він глянути не сміє:
— Немає вже і сина...
Я сам-один, Маріє...—
І комета пильно дивиться із ночі,
мружить-перемружує холодні очі:

— А чого тобі журитися, диваче?

В чоловіка горе —

хай собі і плаче...

— Хто тобі, мандрівнице,

таку брехню повідав

(хай тому злостивцю згіркне і повітря,
хай тому обмовнику і язик одсохне!),
що живем законом — тільки б мені сонце,
хай сусіду лихо, аби мені тихо?..

Я не кличу лиха в свою хату,
але хай воно минає і сусіда!

Світлим цим законом земля моя багата,
цим чуттям родинним днина наша світла...

Я в грудневій ночі скам'янів неначе,

навпіл люте горе поділити хочу...

І комета — в шибку чоло гаряче,
мружить-перемружує холодні очі.

...В срібнім плащі, з парасолькою
під зореграйним дощем
в темне вікно зазірала.

Мірялась відстань парсеками,
де пролітала — ще
грала космічна заграва.

ЛІТНІЙ ДІАЛОГ

Звесніло,
скоро літу лебедіти,
я знаю —
підростуть за літо діти,
що поливають ось на клумбі квіти,—
рожева квітка радості в очах.

Ти кажеш:

— Скинь рожеві окуляри...

— Невже оце рожеві окуляри? —

Лиш уявить: Куценків син — школярик,
вчорашнє немовлятко — вже школярик! —

Рожева квітка радості в очах.

Розвів руками:

— Правди ніде діти...

— А це ж прекрасно — ніде правди діти! —

На цілім світі правди ніде діти,

нема їй схову... Правда — ось вона:

одплине літо — підуть в школу діти,

в науку, світ по-нашому любити...

Які співзвучні: їхня правда — квіти

і наша правда — перша сивина!

РОЗМОВА З СОЛОВ'ЯМИ

Одступився світ билин —

лад пісенний віршів білих...

І одне мені болить:

як це — Соловей Розбійник?

Як це — ніжний чарівник,

жрець любові голосистий

і... розбій?

І хтось повік

має тужно голосити...

Йду у солов'їний гай,

де ріка в'є сиву пряжу,

думаю собі:

нехай

солов'ї самі розкажуть.

Мусять знати про своїх
десь до сотого коліна
солов'їв і солов'їх —
древнє предківське коріння.
...Темний гай немов горів
зблиском трелів солов'їних,
що аж зорі угорі
як од хмелю соловіли.
Я сказав:

— Світ молодів,
ваші співи наслухавши,
та невже був лиходій,
лицедій в родині вашій? —
Вщухли миттю солов'ї,
впав у тьму останній виляск,
і на сумніви мої
тишина тремка явилась.
В тій холодній тишині
сивий голос обізвався:
— Може, був, а може, ні,
може, нашим лиш назвався...
Нам — співати про любов,
про красу землі співати,
про розбійника — не мов! —
нас же чують солов'ята!
Ще повідаю тобі,
приймеш істину чи ні ти —
можна й піснею розбій
ніжним щебетом чинити...—
Дивний голос солов'я
обірвався...

луни щезли...
Наче Муромець Ілля
в мреві ночі —
дуб кремезний...

Стишились вуста мої,
тільки очі ще питали...

Солов'ї, ой солов'ї,
що мені нащобетали!

МАРЕННЯ ВІЧНОГО ПІЛОТА

Пам'яті А. Сент-Екзюпері

— Це ти, літаче?

Довго ж ти літав! —

Вже крила тобі легітні зомліли,
в зіницях змерзла смуга золота —
кордон пустель й полярної зимівлі.
У чорнім небі спалах твій примарний —
кривава стрічка...

димна висота...

Це ти, літаче?

Голубий комарик,

що зроду-віку крові не сотав.

Я став землею,

я — планети крихта,

а ти відлунням линеш в небесах,
багряним креном крила тобі вкрито,
і грім ганяє гами на басах.

Твоє прощальне слово поліглоти
не вивчили,

а в нім нехитра суть:

як просто не вернутися з польоту
і як не просто вічнокрилим бути!
Ти знову наді мною...

І тумани

не заснують твою пекучу тінь,
і чується з надхмар'я:

«Антуа-а-не!»

І хлопчаки біжать на поклик твій.

ДІАЛОГ ПРО ПОСТРІЛ

— За що ти вбив шпака? За вишні! —
Він ягодами ласував,
він у зеленому узвишші
дитинно так галасував!
За що ж ти вбив його? За голос?
За безборонність вікову?
Як рану полудню загоїш,
що кров'ю окропив траву?

— Трагедія! Він — імітатор,
і світ на пісню не збіднів,
пісень багато, їм — літати,
крилатіти над майвом днів.
Мізерний, друже, біль... Ні птиці,
ні люди не проймуться ним...

— А що, як чорний грім рушниці
навіки сад зробив смутним?!

Гостинний ти, в твоїй світлиці
наїдки на столі стоять,
і у полив'яній тарілці
криваво ягоди горять...

ОСІННІЙ ДІАЛОГ

Літній день останній осіяний —
завтра із-за гаю осінь гляне...

— Чим ви зажурилися, Оляно,
тишею чи сизими полями?

— Хіба зажурилась? Просто задумалась,
слухай:

у людей є дитинчата, у птахів є пташенята,
у пшениченьки — зернята...

Все борониться од згину,
сіє промінці малі,
тож у всіх своя дитина,
лиш дитятонька немає у землі...
Може, ми її землята?
Воно й так, земля ж бо — мати...
«Наша мати!» — так казали і мої сини,
полягли в боях жорстоких
ще юнісінькі вони...
Вони наче й коло мене,
коли все навкруг зелене,
та самотньо, земле-нене,
восени...
І лежить мені на серці
тінь задуми, не жури,
кажуть, місяць — твій синочок,
твоя кров, малий росточок,
так чого ж він, земле-сестро,
теж далекий, неживий?..

Літній день останній осіяний —
завтра із-за гаю осінь гляне.

ПРИТЧА ПРО КРИНИЦЮ

Люди воду з калюжі носили,
каламутну черпали цебром,
далі — кухлем, од спраги сивим,
а од тої води — пі сили,
ні здоров'я... Вуста просили
поцілунок з дзвінким джерелом.

І сказав один, отямившись:
— Нумо, браття, копать криницю,
годі, браття, зітхаті і кривитись,
розпочнемо копать отамечки...

Подивилися люди на нього,
і схитнулися схвально брилі:
пімо згодились... Тільки ноги
до калюжі самі брели.

— Нумо, браття, криницю копати,
годі, браття, болото пити!..—
Та, з чола стерши чорний піт,
люди йшли не копати, а спати...

...Він стояв серед світу однеєнкий,
незбагненним чуттям — титан,
у землі, наче в рідної неньки,
тихо-тихо поради питав:

— Мамо, слухати сили не маю
ні зітхань людських, ні ридань...
Може, згину... Сердешним, мамо,
дай цілющої, чистої дай...

Ґрунт дістався твердіший криці,
і коли розступилась мла,
він лежав біля лона криниці,
не пробившись до джерела.

А воно — молоде, невпольоване —
причаїлось: «На волі — озвусь...»
І вже марило в темнім полоні .
поцілунками мужніх уст.

І на волю пробившись, іскриться,
молодою жагою кипить...
— Добрий люде, ходи до криниці,
нумо, люде, здоров'я пити!

КРУЧЕНІ ПАНИЧІ

Крутяться, маніжаються, звиваються,
лізуть вгору, щоб усі їх помічали.
Недаремно ж, мабуть, називаються
і крикливо, і примхливо — паничами.

У квітів є, можливо, свої титули,
свої закони, що дарує доля:
одним рости у клумбах гордовитими,
а іншим — ніжно квітнуть серед поля.

Не лицемірте, кручені, ви раді
таким умовам і своїй удачі!
А я вас ненавидів на веранді
красивої і затишної дачі.

...Ой кручені, ой кручені,
рости б вам десь над кручами
та над стежками дикими,
та вітром степу дихати,
та знатися з бідою,
та марити водою.
Щоб добре потрудилися!
Тоді б ви покрутилися...

ПРИТЧА ПРО ЛЮБОВ

Він був дивак, він якимось жив осібно,
нічого ні від кого не жадав,
вже йому скроні висвітлились срібно,
жував годинник дні його жадібно,
та він банкет той мирно споглядав.

Йому казали:— Бісер мечуть дрібно,
марнота слів душі не потрясе,
та ти заходь, бо, може, що потрібно...—
А він зітхав:— А що мені потрібно?
Ви любите мене — оце і все!
— Та як це так — нічого не потрібно?
У затінку, гляди, й життя майне...
— Повірте, що нічого не потрібно,
крім відчуття: ви любите мене...
...У тихім сні він чув суворий голос:
«Прокинься, воскреси забуту гордість,
любов'ю й смерть саму перемагають,
за неї платять дорого — життям!
Її не просять слізю, не благають,
любов'ю нагороджують, затям!..»

На ранок він щемливий сумнів втишив,
примарливе видіння погасив:
«То був не я... То, мабуть, був хтось інший,—
любові я ніколи не просив,
любові я ніколи
не просив... любові
я ніколи не просив...»

ПАМ'ЯТІ ЦВІТ

МЕМУАРНА СТОРІНКА

Ще не дожив до мемуарних днів,
та згадую... (не згадувать не можу!):
ось я хлоп'ям у світ травневий входжу,
у рясноцвіт, що святом аж дзвенів.

В той тихий день скінчилася війна.
Казав сусід:— Це світова остання,
капут фашистам... Подожди, ось станем
на ноги... Ти поглянь, яка весна!

Безногий, на візочку він сидів,
я і тоді вже вищий був за нього...
Він говорив:— Ось станемо на ноги! —
Себе забувши, він за всіх радів.

Світ гомонів неспокоєм доріг,
цвіли сади, пах небокрай медами,
і, начепивши дядькові медалі,
я до сільради слухать мітинг біг.

Ридання й сміх...

В небесній саявині,
здавалось, й птиці віщо нам свистали:
«Це мир... це мир... це світова остання...»
Та віра — досі ще живе в мені!

КОНІ НА ТОМУ БЕРЕЗІ

Річка згоряє в срібній підкові,
трави шукають себе в росі,
в тиші шовковій фортають коні,
коні на тому березі.

Гомін далекий, грив шелестіння —
справді чи тільки в споминах? —
В місячній ночі коні, мов тіні
у голубому полум'ї.

Я їм гукаю: «Гей, буйногриві,
де у дитинство стежечка,
де од напасті земля боронила,
крок мій непевний стежила?»

Там, перехрещені вітряками,
сиві дороги пливли у віки,
там відраділи і відлякались
вітроголови малі лошаки...

Я їх питаю: «Звечора, зрання,
в лютому чи у березні
вас виглядати?..» Журне іржання —
коні на тому березі...

І розумію: ніколи-ніколи
ти, ніжносвіте, не вернешся,
тільки насняться річка і коні,
коні на тому березі...

ПАМ'ЯТІ ЦВІТ

Діти прудких повоєнних літ
не тільки у школах вчать алфавіт,
їм вимальовує
контури
літер
меморіальний
мармур
й граніт...

Вчать у Бочечках, Забуянах, Тернівці,
вчать у Чумаках, Солов'янах, Соснівці —
скрізь, де при камені пам'яті цвіт,
діти
карбований
вчать
алфавіт.

Їхні бабусі голублять той камінь,
снами, сльозами, зморщок ярками
їм озивається люта війна —
дітям
безсмертні
горять
імена.

Як вони мають цю землю любити —
книгу священного заповіту!

Діти,
осяяні
кров'ю
зорі,
меморіальні
вчать
букварі.

Плем'я незламних приходить у світ,
Земля наша вічна, безсмертен наш рід —
діти
карбований
вчать
алфавіт.

СНІГИ

І мати там стоїть... стоїть а чи стояла?
Як високо горить її чекань свіча!
Вже на порозі тім — моя смутна уява,
а неньчине лице — із тисячі свічад:

із сивого вікна, з осіннього городу,
із мальв, із рупників — і непогасний німб...
Лиш котиться луна в її задуму горду
про мій широкий світ і про насущний хліб.

Над маревом ріллі, над тихими снігами
лиш на летючий мент спинились мої дні,
і вгомонивсь навкіл такий буденний гамір,
і дивний неньчин спів намріявся мені...

...В світлі соняхів стою,
не журю журбу свою,
що ж це, земле, я на тебе
схожою стаю?

Шерхлі руки і вуста,
на обличчі — тінь густа,
земле, глянь на мого сина —
мов батько став...

Хурделиться очам... земля холодним жаром
всю землю обпіка — аж сплюскли полюси...
Мене ж не засліплять й сніги Кіліманджаро —
я надививсь на сніг вдовиної коси.

Сніги навкруг, сніги... о неозорий світе,
десь у моїм селі безсонні очі хат,
і дивиться здаля, все дивиться ізвідти
моє дитинство, мій святий матриархат.

ВИСОКІСТЬ

Вже батька старший я на рік,
вже сивина на скронях перша —
мій реактивний дивний вік
автограф димний в небі пише.

І тане на вустах моїх
крижинка космосу солодка...
А батько мій в бою поліг
за неозначену висотку.

А тих висоток — не злічить,
вони високість нашу склали...
І що мені в цю мить звучить
при зорях батьківської слави?

Що у душі моїй горить
незгасно, батьку мій песивий?
Жага з прийдешнім говорить,
твої виповнившись сили.

І повторить колись в бою
пам'ятникове те, вогненне:
— Усім, хто буде старший мене,
дарую молодість свою!

ТИЧИНІВСЬКА ВЕСНА

І знову над Дніпром весна,
і пахне щедрістю земною,
весна — тичинівська — красна...

Мій вчителю, ти скрізь зі мною!..

Я слухаю кришталне «кру»,
воно бринить вгорі струною...
О цикл круг сонця... Веснокруг!..

Мій вчителю, ти скрізь зі мною!..

Я стежу срібний плин хмарок,
проймаюся небес луною...
О струм тичинівських думок!..

Мій вчителю, ти скрізь зі мною!

...Вчителю, озвися, поясни
полюси громової токкати,
поясни ясний оркестр весни
і сонцевороту дивний кратер.

Що це світотворно так кипить
в колотнечі дня молекулярній?
Мить прозріння — демонічна мить
в скальпелевім сяйві окулярів.

Мить прозріння — демонічна мить:
день магічно заліта у вічі...
Завесніли твоїм словом ми —
і очам відкрилась ціла вічність.

Кручі синє мрево... мовчимо,
десь внизу ревуть первісні води...
Це куди ми, вчителю, мчимо,
у які хоральні хороводи?

Вік людини — вік! — як в небі грім,
в млі космічній зоряні акорди,
пролягли мости твої вгорі,
а по них ідуть твої народи.

Зорі над очима. Повінь трав,
сизо терновіють твої мандри,
пломеніє в словитку заграв
вся твоя земля — безсмертна мати!

* * *

Пам'яті Євгена Летюка

Тужить фіолетова вечора флейта,
біля териконів — тінь густа...
Дивотворна, ніжна любове поетова,
чом не воскресиш його вуста?
Вже ж киплять у травах
його серця гени,—
кодом проростання, земле, двигти!
Який ти недосяжний, друже Євгене!
До твого порога нині не дійти...
Прощавай!

Час жити і час умирати
карбом на граніті різко ліг...
А земля все важчає од кожної втрати,
та не уповільнює біг...

Ні, не уповільнює,
наче ще й прискорює,
дня найзолотішого не верта!
А життя нескорене
з жилявого кореня
крізь бетон скорботи пророста.
Ламле його люто,
крушить його молотом
з вічною затятістю каменяра,
і земля квітує в літуванні молодо
нев'янким безсмертником добра.
Як мене карають ці гранітні дати!
Лайнером печалі як я, друже, мчавсь!
Час радіти і час ридати...
Нащо мені, нащо сліз жорстокий час?

Ти ж бо заповів нам час радіти,
бо життя однісіньке у нас...
Де ж мені, друже, сльози свої діти,
щоб не засмутити мужній твій Донбас?
Я кажу: немає смерті для поета,
заклинаю вперто: смерті нема...

...Тужить фіолетова вечора флейта,
біля териконів — пільма...

Прощавай!

Час жити і час умирати
кожному означений співом сурм...

Лиш грудної клітки білі грати
твоє серце зрушило до часу!

Тужить фіолетова вечора флейта...

Прощавай, поете!

І прости мій сум...

СВІТ НЕОЗОРИЙ НАШ

Анатолу Кодру

Горнеться листя до листя, в смарагді
затінку — літо стоїть і кишить
полудень... молодість наша і радість
мови Молдови в мелодіях птиць.

Горнеться дума до думи, мій брате,
так многодумно нам в думі одній!
Вірний мій брате, як обійняти
світ, що напружує крила надії?

Горнеться доля до долі, незрадність —
вищий закон побратимства навік,
вірний мій брате, зоряна радість
нашої рівності в майві доріг.

Горнеться днина до днини, медово
сонце стікає в квітучі сади,
вірний мій брате, господар Молдови
чується в лунах твоєї ходи.

Горнеться пісня до пісні, нам знати
гідність братерства, чесність його,
вірний мій брате, як обійняти
світ, що плекає єднання вогонь?

ЗАПОВІДАНЕ

Кайсину Кулієву

На кленах — сонця пізня мідь,
світ чистий, як росина...
Ви знов у гості приїздіть,
усміхнений Кайсине!

День буде цвітом пломеніть,
задумою красивий,
погомоніть, погомоніть
по-своєму, Кайсине!

Стара селянка розуміть
вас буде, наче сина,
чоло до рук її схиліть,
як і тоді, Кайсине!

І стане зримою в ту мить
землі моєї сила,
яку й вогнем не спопелить,
бо ми з вогню, Кайсине!

Як найсвятіший заповіт —
братерства колосіння —
із серця в серце, з роду в рід
передамо, Кайсине!

...Як і тоді, село дзвенить
весіллями осінньо, —
ми будем довго-довго жить
на цій землі, Кайсине!

БІЛОРУСІЯ. МЕМОРІАЛ «ПРОРИВ»

На мармурі обеліска
вчитую імена...
Блискавка креше близько,
грому далека луна.
Мужні герої прориву
устами безсмертників знов
п'ють несподівану зливу
за вірність і за любов.

Чорна земля про те знає,
знає зелена трава:
де полягли партизани,
грудочка кожна жива.
Над ними стоять у дозорі
суворі дуби-мовчуни,
і світять над ними зорі
першої величини!

* * *

Очима я схожий на матір,
а поглядом — на батька.
Мама про це казала
давно, коли я ще ріс...

Батько з любов'ю дивився
на степ, на шляхи далекі,
на добрі людські обличчя,
на річку, сади і дітей,
а ще він умів не ховати
свій погляд,
дивився прямо,
не нишпорив очима,
не опускав їх додолу...

Як хочу, і справді, уміти
дивитися так, як батько!

Досі мене пильнує
далекий батьковий погляд —
ще з довоєнних літ...
Може, моїми очима
він крізь сліпий чернозем
дивиться — не надивиться
на цей неповторний світ?..

РАНА

Фашистська куля пробила навиліт груди —
із рани пекучої випурхнув подих останній...
Яка ненаситна ота непомітна рана,
рубінова цяточка болю на білім тілі!

Вона проковтнула безжально веселу дорогу,
яка рушником простелилась до отчого дому,
а ще проковтнула тісну, як обійми, хату,
в якій свого тата, як свята, чекали діти.

Вона проковтнула безкрає неоране поле,
що сніло руками і мудрістю хлібороба,
а ще проковтнула оту парубочу криницю,
де хмелем побачень плескалась вода

для солдата...

...В степу, мов тополя, жінка самотня стояла,
за обрії очі її мандрували:
— Додому вертають сусідські, а мій забарився...

Бездонна, несила ота непомітна рана!

ЧЕБРЕЦЬ

Як лунок угорі!..
Степами навпростець
у темінь ночі
вершники промчали.
День тихо одгорів,
запах чебрець —
трава вечірньої печалі.

А небо не згаса,
на пагорах багрець
і цвіркуни
з серпневими плачами.
Кипить жива роса,
аж світиться чебрець —
трава вечірньої печалі.

В оцих гінких полях
упав колись боєць,
він сивій жінці
мариться ночами...
Біжить за обрїй шлях,
і вироста чебрець —
трава вдовиної печалі.

ЗАГАДУВАННЯ

Жнив'яне сяєво — світ пшеничний,
яблука пахнуть — світ яблуневий,
дід Старовойтенко в давній шинельці
чумакує очима в небі...

А вік — космічний, вік — атомний,
обпалений, неопалимий...
Десь доля туземна з коралового атолу
важкої води п'є безплідні краплини.

Десь ніч смолоскипом палає над пальмами,
звуглілі дерева лоскоче,
у небі напалмовім, небі опаловім —
Сонгмі спонелілі очі...

А в ночі оцій — дивне сяйво пшениці,
і сонце встає землі уклониться,
і дід чумакує очима у небі,
у давній-прадавній солдатській шинельці,
і чує відлуння трагічні...

Загадую: буде хай світ яблуневий,
весь світ — океанно-пшеничний.

* * *

Скільки житиму — тільки житиму,
усміхатимусь сонцю житньому...

А вражий прах на врунистих полях
не проросте ні будяком, ні злаком,
і обрій, мов аркан, не цвюхне зляком
і не обірве мій мандрівний шлях.

Фашистська тлінь на цвигтарному тлі
пірнула вглиб, здияволилась в матму,
той вовчий дух найспритнішому магу
не вивільнить із полум'я землі.

І мідний спів недремних сурмачів
до нас лунає і в полки ладнає,
нас пригощає рідний край плодами —
плекає пломінку любов і гнів.

Присягаюся сонцю житньому —
завше житиму, тільки житиму!

ВІРА

Чорне листя дрімотних дерев
заклинання деревнюще шепоче:
«Сеї ночі ніхто не умре,
хтось народиться сеї ночі...»

Ранок скупаний, як немовля,
теплі руки простягне з колиски,
заболить тиха дума моя
сповіданням зеленого листя.

І привидиться смеркле чоло,
і почувється в тайні-невтайні:
чиєсь серце за обрій зайшло,
не прокинулось на світанні.

В ніч нову заклинання старе
шепотітиму сам — не зурочу:
«Сеї ночі ніхто не умре,
хтось народиться сеї ночі!»

ПІЗНАННЯ ЗАПОВІТНОГО СЛОВА

* * *

Зона ризикованого землеробства! —
Цей жорстокий термін
зрозуміть не просто,
коли сам не сіяв, не орав,
тільки снам осіннім
в сутінь зазиравав,
бив себе у груди
і на дуду грав...

Зона ризикованого землеробства...
В істину, роботу, посвяти!
Мірою людського благородства
є готовність йти на бій,
на ризик йти...

Ну, а ти, поете, як же ти?
Може, анічим не ризикуєш,
коли слів насіння продукуєш —
(розумій: поезії д р у к у є ш!), —
висіяв, а там — хоч не рости?

Ти страждав чеканням
проростання й зросту
тих священних зерен
правди й доброти?

Зона ризикованого віршоробства!
Ницому її не перейти...

СЛОВО ХЛІБОРОБСЬКОЇ РОДИНИ

Ми — із чернозему, врожайний дух землі,
намріяний чи бурями, чи грозами...
Над бруд житейський і земні жалі
ми в світ песемо чистоту чорнозему.

Не мали ми сіятельних імен,
ми — сяли!.. І наша кров палає
в муаровій опатності знамен
і в мармуровій величі палаців.

Що є земля! З вогню сповита твердь?
Земля — це ми... Наш прах і воскресіння,
ми — суть життя, не владна хижа смерть
здолати роду нашого насіння.

Велика наша здружена рідня,
натомлена над зерен мегатоннами,
ми прийняли на руки втому дня,
лишивши нивам право бути невтомними.

Ми — із чернозему, з ясних глибин ріллі,
звуканені в своїх трудних безсоннях,
кардіограма віку і землі
на наших зашкарублених долонях.

Ми — світлотворці, вороги пітьми,
і, доки сонце живить наші мрії,
на рідній ниві будемо людьми —
ми. Хліборобський рід. Івани і Марії.

Озима восени — така собі озима...
Зелена гривка кволого зела —
гроза остання на возах возила
зелену барву — в полі розлила.

Ідуть дощі... І хльостко, мов лозина,
над нею вітер цвяхка: хльось та хльось...
Озима як озима... Кличе зиму
майбутньою реальністю колось.

Озима взимку біла, аж незрима,
пірнула в землю. Спать. Бо всюди ж сон!
Хурделиця нальотами незлими
тривожить дні зачатих зерен-сонць.

Сомнамбулічний спокій. Всюди зимно.
Сніги вогнями весело зорять,
Озима взимку наче й не озима,
а сон маніфестації зернят.

А навесні — хлюпне янтарна повінь
у галасливу веремію дня,
і спалахне зеленим морем поле —
аж небо зеленітиме до дна.

І схочеться, щоб злак зростав незвично,
гіллясте тіло в небо легко ніс,
щоб хлібороба гомоном пшеничним
святково зустрічав казковий ліс.

І щоб звучала крізь віки холодні
землі моєї людяність жива:
— Ходіть до нас, всі гнані і голодні,
у нас зростають хлібні дерева!

ЗЕМНА ТУРБОТА. ХЛІБ

Ось хліб, мов сонце, на обідньому столі,
ніхто з нас не обділений промінням
світила хатнього... На сматлому чолі
у нього — літа світле відгоміння.

Пора обідня — хлібовий zenit,
проміння чисте б'є в зіниці прямо —
і легітно ножеві задзвеніть,
звільнивши з-під скоринки вітер пряний...

Родинне вогнище — в труді добутий хліб,
світило серця, хати і держави...

ОДА НАТОМЛЕНИМ РУКАМ

Знов вечір прудкий,
вороний, наче кінь,
видіння дитинства вертає:
дід Дорош
«Історію древніх віків»
повільно гортає.
Там Зевс-громовержець,
там свита його —
граційна небесна еліта...
У дідовім зорі — лукавий вогонь,
ним дума зігріта:
«Відомо — боги!
Небозводу пани,
утішні — не відають муки...
Ніколи не знали роботи вони,
навіщо їм руки?
Навіщо, питаю?

Чим красен наш день,
вони ж бо не втямлять ніколи,
бо ми живемо на землі між людей...
В руках наша доля!»

...Плането людей,
добра доле моя,
тяжіння твоє не зборов я,
святиться роботи суворе ім'я —
зернина здоров'я.
Років рокітливий
гончарний круг
м'яв душу мою, наче глину,
ти полум'ям серця
і втомою рук
в мені народила людину.
О міфи! —
уяви хльостких батогів
колиска ласкава!
Печальна безрукість
античних богів
каліцтвом лякала.
Відтоді щемить
ненатомлений м'яз
таким невтухаючим болем,
лунає роботи
буденне ім'я
людинним паролем.

Липи руки нащадкам
всі сплатять борги
під небом несмерклим,
і заздрять
прекрасні античні боги
нам, смертним...

ГРАД

Як змій удав, скрутилась хмара чорна —
звелась гора на грайво, врожаю,
житами покотився вал жалю,
полин овіяв хліборобські чола.
Бринів у тиші тоскний дзвін колось,
обличчя темнявіли видом неба,
«Ой, горонько, ой, горенько, не треба!» —
Земне мовчання скриком зайнялось.
Град уперіщив, крижаний сікач,
щоб столочити цвіт у в'ялий мотлох,
в зелений прах, в затуманілий морок
повергнуть все — землі на тихий плач.
Село принишкло, тільки малюки,
як ластів'ята, збившись докупи,
кричали дзвінко: «Крупи, крупи, крупи!» —
Ловили град в цеберки і миски.
Опмаття хмари вітер десь поніс,
в степу сльоза грози стікала чиста,
лише червоні очі будячиська
пожежно глипали на той страшний покіс.
Чоловіки, як звані на війну,
посходились, за обрій надивлялись,
і пошепки жінки перемовлялись,
щоб не сполохать думу рятівну.
Світ-рясноцвіт відроджувався знов,
бо озивалась мужня вдача степу,
здіймалися до сонця ніжні стебла,
як хліборобська віра і любов.

ПІЗНАННЯ ЗАПОВІТНОГО СЛОВА

Пломінь полудня. Тік.

Вже гримуча змія транспортера
очманіла з шалених крутінь,
сонце ронить жар-птицині пера,—
тільки й мрії: чкурнути у тінь...

Та кажу собі:— Ні,
хоч несила, а вистою,
як ці кряжисті хлопці,
як брунатні дівчата оті,
що навпроти стоять —
на найближчій до серця відстані.
Аж крізь нас струменять
кучугури зерна золоті.

Час всевладдя зерна,
його співу, гудіння в жилах...
Озовись мені, земле,
напругою руки налий,
це ж на плечі мені
ти найперший поклала ужинок,
щоб мій досвід позбувсь
абсолютних нулів.

Добрий вечір злетить,
в тишині над стодолами
шепотітимуть й здавнених літ врожаї,
і посилять дівчата зерном мені голову,
щоб повік вище хліба не зводив її.
Хлібе, хлібе святий!
Наш господарю, батьку наш чесний!
Хист оновлення чую в ядернім зерні,
доки житиму —
слово твоє не щезне:
— На землі будь завжди при землі!

ДОВЕРШЕННЯ ПОЛЕМІКИ

«Якась земля не та,
якась вже не свята,
біжать од неї,
селяться у небі,
на поверхах...
На порох перетліло
землі святе чуття...»

Зітхає на цім слові, мов дитя,
втомилися, мовляв,
душа і тіло.

Та щось непевне в голосі хрипкім,
щось темне у вічу скипає сумно,
аж видно — ставить подумки на кін
в собі самому відчайдушний сумнів.

Од опалілих приступів осмут
є на балконі грядочка, мов ліки,
де сушать маки торохкі голівки
і дистрофічні соняхи ростуть.

З цим настроєм і днює, і ночує.
І певен — все на світі суєта...
А у степу — пшениць стіна густа,
де хліборобська мужність пророста,
де він відчує, скептик мій, відчує —
земля все та:
на всю глибінь свята!

* * *

Над хатою літак як метеор —
лиш сліду сніжно-біле гаптування,
а мати надивляє той узор
на полотні небесного смеркання.

«Мо', мій найменший саме пролетів?
Еге ж, крилатий виріс, то й літає...» —
Усміхнена в затишші золотім,
до серця любий спомин пригортає.

Вже матіюла пахне у дворі
і поринає в присмерк біла хата,
відлуння розпорошене вгорі
так довго буде матір колихати.

Блакитний сон їй припаде до віч,
грімлива птиця тихо буде снитися,
і матері кортітиме всю ніч
бодай на неї вдосталь надивиться.

* * *

Прощай, село! Твої зелені плечі
я обійму востаннє на горі,
і крайня хата поглядом лелечим
засвітить наді мною цвіт зорі.

І, мов зорю, сльозину тиху зронить:
сльозину-слово... Заповідь німу...
І все твоє, чим надихався зроду,
я на горі востаннє обійму.

Прощай, село! Сади і треті півні
подаленіли... Половіє степ...
Вже чую міста зморене кипіння,
вже миготить буденності вертеп.

Прощайте, коні! Іду до трамваїв,
де крик неону райдужно майне,
де знов відчую: місто не тримає
на ланцюгу асфальтовім мене.

Я не подавсь тупій гордині в найми,
аби забудь, чим пахнуть врожаї...
Що ж пролягло, колиско, поміж нами —
дорослість чи лиш пошуки її?

ПАЛІТРА

УРОК МАЛЮВАННЯ

Приходить Оленка — розвихрена зачіска...

Приносить олівці — і маю тоді мороку!

— Дядю, намалюй мені зайчика,

маленького зайчика...

І щоб він хотів моркви.

— Ну, глянь... Ось полохливі вуха...

Він сірий-сірий...

В лісі дощ — і зайчик мокрий...—

Та капосне дівчисько пояснень не слуха:

— Ні, я хочу, щоб він хотів моркви!

— Ось грядка. Тут морква. Зайчик — в кущах,

він боїться, бо почув чиїсь кроки...—

А в Оленки аж сльози у вередливих очах:

— Ні, я хочу, щоб він не ховався,

а щоб він хотів моркви!

...О мистецтво! Ти можеш пробачити

і творче безсилля, і пошуків муки.

Але ж є і дівчинка, що хотіла побачити

зайчика, який хотів моркви!

* * *

Все озвичаєне... Навколо звичних справ

ні скалочки розбурханих сенсацій,

і голубій буденності Дніпра

давноминулі таїнства не сняться.

Все озвичаєне... Казковості нема,
дивин нема в реальнім вирі світу,
і прозаїчна вечорів пільма,
і прозаїчне чистих ранків світло.

Легенда про людину снігову
чи про дельфінів випірне знадливо —
то свою душу розкрива живу
суворий світ, що зголоднів на диво.

Все озвичаєне... Звичайно, до пори,
коли німотний відчай душу стисне
і принесуть з глибин віків вітри
старій планеті ніжний сон дитинства.

ЕСТЕТИКА

Бачив палаци модерні — алюміній і скло,—
століття дзеркалилось в лінії кожній.
Гордився майстрами, що люблять народ
і сучасність,
а очі блукали понад палацами,
шукаючи стрижену стріху
і лелеку на одній позі...

Все розумію, тільки не розумію того,
що в мені сновигає тремтливими снами...

ВИСОКИЙ СОНЦЕСВІТ

(Нотатки з виставки Мартіроса Сар'яна)

1

Струмок сурмить — і ми в прадавніх горах,
і грониться на схилах виноград,
клекоче, мов незримий водонад,
гортанний крик орла в каскадах гордих.
Депь каже:— Слухай... дивні тут пісні! ---
А я дивлюся — сонячно, аж страшно:
не вистачить очей... пливуть в півсні
хмарки журби на полум'яну страту.
І аромат трояндовий долинув,
пахнувши з-під пурхких дівочих вії.
І Араратська гомонить долина,
і стелить, паче килим, простір свій.
І сонце! Сонце! Найсвітліший культ —
для гір цітьми ніхто не наворожить,
і мовчазної скелі гострий кут
поцілився суворо в бік ворожий...

2

На чорній скелі блискавка карбує
твое ім'я, несамовита буре,
і смолоскипом скеля палить ніч,
і валуни — мов тісто паляниць.

І сон дощу м'який, мов шурхіт сіна,
і грім в одежі вічного безсоння,
і карликів-дерев тривога сильна,
і крик потоку в череві безодні...

На ранок мить омріяно погожа,
і звук далекий — мов раптовий гість,

ковта каміння тишу — і не може:
вона про ніч буремну розповідь.

Бо не згадає божевілля менту
ні синє небо, ні дзвінка земля,
а чорна скеля стала монументом...
Свавільна буре, де ж твоє ім'я?

ОБРАЗ НЕБА

...А небо — міфічне... Лиш Рокуелл Кент
таку декорацію міг змалювати:
тремкий фіолет і зірниць трафарет,
і хмари — кентаври кривавої ватри.

Торкаються їх чорні пальці ракет,
в суглобах — напруга глобального гарту,
і — неба немає... Трагічний намет —
порожній квадрат стратегічної карти...

* * *

Храм голову сховав в химерній ризі хмар —
щось дослухається у небі згрозівілім,
і тьмяно бליма цегли древній жар
сліпацтвом віковічним і прозрінням.

Спить архаїчність в лініях ковзких...
Він вже не храм, він — сон архітектури,
одгаслих днів легенди і казки
в довершеності гордої статури.

Сучасності він, сивий, до лица,
кипить доокруж збурена епоха...
А він за вік свій мав одного бога —
натхнення рук безвісного митця.

Десь скиглять пси в зав'южених дворах,
мороз гризе хрумтливо снігу цукор.
Дерева згорблені в пітьмі тримають цупко
на білих вітах ночі чорний страх.

І моторошно змученій троянді
над урвищем стояти уночі,
де вітровії п'яні, мов троянці,
безпечно туплять крижані мечі.

Їй мариться блакитночубий травень
і дивних квітів радісна вага,
коли загояться і виболяться травми
цнотливих, насторожених вагань.

А ти, йдучи крізь ніч і хуртовину,
зупинишся в завіях білих тиш
і полум'ям очей хоч на хвилину
благенький кущик мужньо захистиш.

І відведеш вітрів лихі погрози,
та й підеш, де чекають так давно,
і, пахнучи трояндами й морозом,
постукаєш в засніжене вікно.

І скажеш в хаті, змучений думками,
припавши до знайомих ніжних рук,
що важко розпізнати за колючками
суворі квіти пережитих мук...

ТРИ ПЕЛЮСТКИ «СЛОВА...»

1

За диким полем, за полоном,
за половецьким тлом кострищ,
слов'янським зовом, срібним дзвоном
соборний реквієм котивсь.

Тужила Русь по княжій славі,
в церквах святила смуток свій,
полеглих янголи криваві
тремтіли в сповіданні свіч.

За полинами, за Сулою
тмутараканська ніч вляглась,
з безсонною ганьби совою
перемовлявсь печальний князь.

— Що, сово, долі моїй видко?
— А видко, князю, тільки біль,
відтак шукатимеш у битві
Вітчизні слави — не собі...

...За темним бором кряче ворон,
соборний плач — крізь ніч зове,
князь поринає в тьму полону,
на втечу вже благословен.

2

Владарювать над розпачем землі,
владарювать над розпачем любові,
заворожити віщування злі,
коханому навіть спрагу волі,

рукою ніжною крізь далечінь одкрити
оту мару — неволі чорну браму,
і не себе — свій край порятувати од кривд,
од крику відчаю, зціливши люту рану,

і зоряний вогонь посіять в небесах,
і племін зберегти па вимріяну стрічу,
жіночість розбудить в жіночих голосах
і чари, ніжені купалинською ніччю!

Божественний цей хист хто заповів
путівлянській голубці Ярославні,
і магію очей, і вічну вроду слів,
і віри сяйво в усмішці й риданні?

Божественний цей хист що нині означа,
о вірності, чом вічнишся плачем ти?
...А над Дніпром стоїть задумане дівча,
до тої таїни жіночої причетне.

3

Вісточки про сина ненька жде давно,
хмари щось віщують маревом червопим,
а ночами в чисте, як сльоза, вікно
чорний вітер стукає чи ворон...

І до шиби зойком ненька припада:
«Небо милостивеє, за що твоя кара!»
Облягла обійстя люта біда,
серця ізболілого пломенем торкає.

Про відвагу ратника не напише князь,
не уславить імені воїна хороброго,
в гіркоті чекання прикметинка якась
сивій неньці стане замість похоронної...

...О праматір-страднице, крізь німу печаль
світлу твою заповідь матері приймали,
що на ратнім полі подвигом почавсь
родовід скорботного «безвісти пропалий»...

ЗЛИВА

Підперезався червоним поясом,
гукнув, гукнув розбійницьким голосом,
гайнув понад гаєм та понад балкою,
щось про небесне у небі балакав
гостроязиковий грім...

А бігла від лісу дівчина босоніж
і несла в очах печалі безсонні.
Кипіли чорним вітром розплетені коси,
а над нею райдуга — кольорове колесо
із весільних стрічок...

Майоріла хустина — пломінка, барвиста,
цвіла гіркою думою про баяніста,
що когось цілує у краю цілиннім,
а скривджене кохання — нікому
не зцілити:
зовсім-зовсім забув...

Підперезавшись червоним поясом,
грім реготався — аж ставало боязко,
аж обрії жбурлялися лунами злими,
а над всеньким світом шелестіла злива,
чиста-чиста, як сльози...

ДОМІВКА. ПІЧ

Меланхолійну вдачу близпоків
будинки мають... мигавця вікон
опівпочі... у річище років
бентежно даленіти чоловіку,
і дереву, підстриженому так
декоративно —
годі й докоряти!
Бо миттю запоміять древній смак
любители модерних декорацій,

і птахові, горобчикові,— теж,
на ринках обважнілому, бентежно...
Живи, втішайся, облаштунки стеж —
нема у місті закутків ведмежих!..

Нема, бо зле інакше... Зелен сквер,
геометричний геній без'язикий
на колію трамвайну тіль простер
і ліхтарями в душу мою зирка.

Проміння — наскрізь:— Словідайсь, селяк,
оговтався? залізообстопивсь?
Тобі ж тепер (з яких таких наук?)
дерева й ті — зелені камертони!

Все вірно! Сумніватися дарма,
міські дива мені тепер найліпші:
дрімає в хмарах дресівський димар,
вогні, мов ягоди, на себе наліпивши,

булькаті авта котяться згори,
п'ють досхочу кварталів пізній присмерк,
і од степів заблукані вітри,
авжеж, індустріальний мають присмак.

Мій епіцентр! Тут мешкаю тепер,
мої координати тут, прописка
постійна, стверджена суворим скрином нер
і квітом мрій колишнього хлончиська.

Чаклує ніч... спить дерево криве,
спить донька Рада, світиться міськрада,
і, мов Дніпро Тарасовий, реве
простелена за обрії автострада.

Все вірно! Сумніватися дарма:
лиш в ритмах міста маю вдосталь тиші,
зна лиш паперу просторінь німа,
як гуркотять мої шалені тижні...

* * *

Вже вересень, як мудрий Вересай,
речитативам дум дарує світлий геній...
І осінь відкриває вернісак
картин строкатих. Полум'я патхнення.
Прощання незбагненність. Угорі
плин журавлів і втома крил солона,
і проростають в небі димарі
дымами запахуцми соломи.

І мовчазний стоїть колгоспний сад,
і слуха рокітливу кобзу вітру,
і від степів пашить здоров'ям світу,
а вересень — як тихий Вересай.

Як білих яблунь трепетні вітрила
вночі нап'юються вітру і роси,—
тоді на теплих і пахучих крилах
село злітає у травневу синь.

З криницями, хатами і піснями,
з полями, де безсмертя проросло,
з коханими розмовами і снами
летить в світи замріяне село.

А в небі зустрічається з сусідом,
чоломкаються в зоряній імлі —
і вже вони над онімілим світом
курличуть, як весняні журавлі.

І вся земля тоді така весела —
ні болів, ні тривоги, ані проклять,
бо угорі над нею мирні села
на білих крилах пахоців летять.

Десь на Цейлоні, зорями ціловані,
тропічні вікна, той п'ючи нектар,
тамують сльози зустрічі солоні:
— Над нами Україна проліта...

І океани, кволі од пропасниць,
тремтять в полоні очманілих мрій
устами хвиль схвильовано припасти
до крил твоїх, коханий краю мій.

АКВАРЕЛЬ БАБИНОГО ЛІТА

По осінніх по городах
тихо, порожньо — погода
золота, простоволоса,
ще й хмільнюща, як вино.
Птичий ярмарок останній
став над ягодами глуду,
тче в яру ошатна осінь
з павутиння полотна.

По осінніх по городах
пахне кропом і огуддям,
поховався по коморах городяний народ.
Тихо, порожньо —
погоди золотий небоворот.

По осінніх по городах
тонуть тіні в шелестінні,
та ще кози на осонні заворжені стоять.
І щось ходить непомітно
по осінніх по городах —
чи вітрів далекий холод,
чи турботи, чи клопоти,
а чи пахощі троянд?

Ходять, ходять по городах,
по стежинах по козиних
сизі-сизі, полохливі, як турмани, тумані...
Красна осене, князівно,
звідкіля ця пишна врода,
ці живлющі древні хвилі
земної глибини?

По осінніх по городах тихо, порожньо...

* * *

Пробігав білий кінь.
Пробігав чорний кінь
та й долинами голубими,
на дорозі дзвінкій
срібні дуги підків
та іржання тривожне згубили.

Білий кінь став як тінь,
чорний кінь — як туман,
тільки долами встоявся гомін,
на межі золотій я вуздечки тримав:
— Ви ізвідки-куди, вітрогопи?

— Ми од краю — до краю,
од зорі — до зорі,
а вуздечки покинь — то марне...

Тільки обрій горів
кострищем пахким,
днем та ніччю моїми марив.

НЕБО

Антисвітів розшукувать не треба
чи десь ловить їх мерехтливий слід...
Над нами споконвічне диво неба —
воно і є реальний антисвіт.
Цвінуть блакиттю мовчазні глибини,
а просторінь —

ні стіп, ані речей...

Туди і наш останній подих лине,
і подив ледь рзплющених очей.

ТРИУМФАЛЬНА АРКА ОСЕНІ

Чорної ріллі глибока течія.
Лісосмуги оранжева гребля.
Осінь прозору браму прочиня —
радуйся, земле!
В повінь чорнозему, повінь запашку,
крапелькою світу впало зерня,
трактори розкрояли сиву тишину —
радуйся, земле!
Чиста пиво, радуйся,
мить пречиста, радуйся!
Грає сяйвом вересневим
видпокола радіус.
Білий світе, радуйся,
добрий люде, радуйся!
Квітнуть вічні кольори
в тріумфальній райдузі.
І школа білостінно за полем вирина,
на шибках рапкових — роси діаманти,
і голос школярський ллється з вікна:
«Земле моя, всеплодющая мати!..»

Радуйся, земле, радуйся!

КАНТАТА КРИЛ

Аеропорту басова струпа
не хрипне до світанця — чистий топ!
Розкотиста пливе у світ луна —
відлущує накатаний бетон.

Аеропорту пеземна струпа
не рветься зойком:
не струна — канат.

Крилом розтята ночі темниша —
пурпурно сяє небокраю кант.

О таїна горішня! Затужить
земним узором в зоряній імлі,
від неї клич — шаленством лету жить,
ключ висоти добувши на землі.

...Яркіш сяйнула сонячна корона —
аж цілий світ у небо задививсь,
як з теплої долоні Корольова
космічна птиця спурхнула увись.

Народ, що вигрів буйне серце птиці,
світіння неба у очах поніс,
цвіт королевий в голубі петлиці
крилатими пелюстками проріс...

І скільки тих міжзоряних іскри
в блакитних трубах молодого грому!
Я слухаю твою кантату крил,
аеропорте, батьку космодрому...

ФОТОКАРТКА

Стаю сентиментальніший з літами,
розчуленіший,
чуйніший стаю...

Овіяний ревучими вітрами,
вже і сльози німої

не втаю:

ось фотокартка...

Давніх друзів бачу:

ще всі юпісінькі,

ще зовсім хлопчачи...

В їх усмішках
ловлю сльозу гарячу,
що аж тепер озвалась,
крізь роки.

СПАЛАХ

Карайся, кактусе, колючістю своєю
поміж тендітних трепетних квіток!
Чого тобі?
Води скупий ковток,
щоб шмат черствлющий глею
пах землею,
а надто — незатінений куток,
де синь шибок з шипшинною зорею.

Торкнув долонею —
то обпечеш пеначе,
поринеш спохмарніло у мовчіль,
мов скажеш: «Що за ніжності телячі?
Суворість —
ось достоїнство мужчин...»

Ти маєш рацію, аскете!
За тобою
неторкає ще право — розцвісти...
Та видасть твою душу з головою
той цвіт,
той згірклий спалах самоти.

* * *

Архітектура гнізд пташиних
геть традиційна...

Не розцвів
у ній модерн...

Стоїть шипшина —
гніздечко в'жилавій руді.

Хто виріс в цьому? Соловейко?
Сорокопуд? Співочий дрізд?
В осіннім вирії далеко
їх гріє врода отчих гнізд.

І десь на березі пішому,
де споминів туман густий,
їх буде кликати додому
архітектури рідний стиль.

* * *

Лежав у траві горлиць,
і слухав співи горлиць,
і дні вертав, що подались
десь за моря і гори.

І крізь палюще каяття
сказав холодний розум,
що дням немає вороття,
як стуманілим росам.

Бо так безжурно перебув
і день, і два, і тижні,
і втоми ненасить забув,
і геть скорився тиші.

Та все ж вернув єдину мить
із безвісті, із пустки,
відчувши — серце стугопить:
нема йому відпустки!

* * *

Облітає в полі мак,
тихий обрій полум'ян...

Десять цілісінький у полі —
що ж для серця вполював?

Вперше я пошкодував,
що колись розкошував,—
мимо чар земних проходив —
все ще встигнеться, мовляв.

Весело втікає шлях,
а на серці — щемпо як!

Став — боюсь поворухнутись:
облітає в полі мак!

* * *

Нема такого мінералу,—
на всій планеті не знайшлось,—
в яким би щось не умирало
і не народжувалось щось.

Над камінем крук древній кряче,
не чує він в світанній млі,
що камінь теж радіє й плаче,
як все живе на цій землі.

ТЕЛЕЕТЮД

Я пролітаю високо над світом,
незримо лину в квантових ключах,
щоб спалахнути чорно-білим цвітом
на мигавкіх екранах і в очах.

Мене розпорошила телещогла,
зробила з мене тисячі кліше...
Хто я в струмкім ефірі? Тіло з чого?
Чи я у тім світінні тінь лише?

Де справжній я?

В свічадах тих глибоких
чи тут, де змії кабелю кишать
і камера велить червоним оком
себе ані краплини не лишать?

Я в стані невагомості...

Що важать
моєю тінню мовлені слова?
Як тихо, люди, у світлиці ваші
душі моєї повінь прибува!

І лиш коли люмінесцентно згасну —
земним тяжінням виповнюся вщерть,
неначе воскресіння мить прекрасну
переживу над ту екранну смерть.

Відлуння неба здаленіє вдома,
озветься в серці і смутне, й смішне:
під столиком з плачем маленька доня
шукала довго згаслого мене...

ТЯЖІННЯ

Шугають кольорові авта
чи барви вітру майорять —
орлині очі космонавта
глибокі й сині, як моря.

В прощальну мить земля велика
зірких торкнулася очей,
Вітчизни ніжна золотинка
йому упала на плече.

Там, в незорім чорнім небі,
де вічні зорі навкруги,
приземлення почнеться з неї,
з її всесильної ваги.

ЛИСТ

Сестро Божено, в клумбах — пожежно,
осінь червона стоїть у дворі..
Зіллям прадавнім пахнуть, Божено,
наші слов'янські календарі.

Медом-горілкою, хлібом-сілляю,
зустрічтю, сестро, я тихо снів
і карооким твоїм весіллям
пад золотою втомою нив.

Кленів червлених дзвінки червінці
сиплються десь на пісенні столи..
Що ж побажати тобі, чарівнице,
зорям твоїм, щоб веселі були? ·

Хай пролітають літа голубині
сонцем палиті, любов'ю й добром,
понад думками землі голубими —
ніжною Влтавою, мужнім Дніпром.

Райдуго-радосте, в серці пожежно:
осінь весільна стоїть у дворі...
Вічністю пахнуть, сестро Божепо,
наші слов'янські календарі.

ЗЕМЛЯ БАТЬКІВ

Горіло в млі вікно вогнем троянди,
шлях розтікався хвилями тепла,
було бентежно в сутінках стояти
вже на порозі рідного села.

І поле озивалось колосково,
здаля світився яблуками сад,
і грав мені ласкаву колискову
просіяний крізь тишу зорепад.

Дзвінка роса точила сивий камінь,
безсмертник млів в доісторичнім спі,
земля батьків, освячена віками,
слова любові мовила мені.

Хат бовваніли білі силуети,
зірниця племінь досвітку песла,—
при маминій сльозиці в глиб планети
моя любов синівська проросла.

Доньці Раді

Руки мамині — дивна колиска,
пісня мамина — світ-зорецвіт...
Засинає донечка тихо,
немовлятко моє зашаріле.

Сплине, доню, днина зимова,
павесні (це пародження теж) —
до джерел солов'їної мови
пелюстинками вуст припадеш.

Скажеш слово найперше:— Мамо! —
пайдорожчій, що нині лю-лі,
Батьківщині всміхнешся:— Мамо! —
як відчуєш священність землі,
що твою колисала долю,
що міжзоряні зводить мости,
що дарує з любов'ю, доню,
всю себе і далекі світи...

Руки мамині — дивна колиска,
пісня мамина — світ-зорецвіт...
І не спить моя донечка тихо —
надивляє найперше слово.

ВІРНІСТЬ

Така мелодія — аж тихо
і на землі, і в небесах,
така мелодія — аж вихор
зір натрусив у зимній сад.

Така мелодія лиш сниться,
а на світанні при вікні

сидить собі сіренька птиця
і цвіріньчить про ранній сніг.

А ту мелодію ти слухав,
і знав, почім сльоза скупа,
і всесвітом, як зналось, рухав,
щоб сніг на серце не упав.

* * *

Яблуня ополудні стоїть —
світлий яблуневий планетарій,
літо понад садом пролітає,
живить кров'ю сонця кожну віть.

Кожен плід рожевобоко мчить
в мить дозріння по своїй орбіті...
В літі — золотому макросвіті —
яблуні галактика гучить.

* * *

Я люблю колисання зелених віт
і шумливе в степу колосіння,
відчуваю тоді:
весь довколишній світ
проростає з насіння.
Одцвітає,
і зріє,
і сіє себе ж
в оніміння осінне,
щоб ніколи не знати
ні краю, ні меж —
тільки знать воскресіння.

Степ хвилює мене,
день п'янить, як вино,—
диво сонця і небо синє...
І хто скаже мені,
де ж воно, празерно,
де ж воно, пранасіння?
Студить вітер чоло —
і піяких дивин! —
десь далеко його голосіння...
А я чую клітиноюжною:
й він
виростав із свого насіння!

* * *

Та десь новий Курчатов близько.
А. Нацнельсон

У дворі малята, мов курчата,
схожі-схожі в галасливій грі,
близько десь невпізнаний Курчатов —
як не в цім, то в іншому дворі.

Та у цім, у нашому столітті,
і на цій, на сонячній землі,
в оченята, широко відкриті,
світ вбирають мрійники малі.

Завмирають на льоту, мов птиці,
в небі казки, в маєві видінь,
чудувань спалахують зірниці —
вісники всевітніх озорінь.

Дивотворчість завтрашнього світу
десь котигорошком ще гуля...
Чує добрих доль високість світлу...
і стоїть на тім чутті земля.

* * *

Коли над степом мла спадає
і тиша сіється німа,
земля спогадує прадавнє,
усіх, кого давно нема.
Вона, як мати, пам'ятає
обличчя, рідні імена,
хоч кожна доля пролітає,
мов зірка: спалах — і нема...
Вночі їй бачиться далеко —
аж відки не бува вістей...
Безсмертній матері нелегко
чекать дітей — втрачать дітей!
Чекать дітей — втрачать дітей...

МУЗИЧНИЙ ДИПТИХ

1

Музично всюди... Хоч навколо й німо.
Завмерли сотні звуків на льоту.
В багряний вечір ми виходим, ніби
заходим в скрипки душу золоту.

І легко так, і ні хмарини суму,
і кличе в мандри молодий борвій.
Ми чуємо у серці дивні сурми,
червоні сурми трудових боїв.

І хвилі ніжності шалено мчаться,
кохання — в мелодійному човні...
О друже мій! Ясне митецьке щастя
зорею сходить на твоїм чолі.

І розпліта твоя кохана коси,
заслухавшись окрилених октав,

і в материнських світлих схлипах кобзи
бринить їй сміх і шал весільних трав.

А дід старезний, сидючи на призьбі,
вчуває давню музику села,
сидить на призьбі віп, немов на тризні
печалі, що в піснях старих жила.

2

Повечоріло... Тиша гомін
зеленим хмелем запліта,
холонуть степу теплі гони,
і пісня птицею зліта.
Вона трояндиться навколо
у непокої вогнянім...
О Україно! Світанкове
є щось і в вечорі твоїм!

* * *

Виходять яблуні на посивілий шлях,
виносять яблука у пеленах зелених
і пахне свіжим хлібом у полях,
і вироста любов з чуттів шалених.

Люблю цю пору... Думи, як вино,
так молоді і золотаво бродять,
і живописне, мов німе кіно,
мовчання мудреців сивобородих.

Що їм намірялось в оцій рясній порі
і що вчувається в ході вагомій серпня?
Вже сива осінь стала на поріг
і ледь стуманила ясну прозорість серця.

КРИНИЦЯ

Гойдливими відрами, повпими відрами
прийди до мене, кринице, вночі!
Золотим вітром, солодким вітром,
зоряним вітром
в хаті закричи.

Що мого обличчя не бачила давно,
що забула спраглі мої уста,
що прийду до тебе все одно,
що до тебе стежка терном зароста...
Теплими квітами, темними квітами
закричи, кринице, мені вночі!
Місячними сплесками-самоцвітами,
доленько-криниченько,
закричи.

Що до тебе стежка терном зароста,
що прийду до тебе все одно,
що забула спраглі мої уста,
що мого обличчя не бачила давно...
Закричи, кринице, тихою водою,
коли мене обступить турбот підступний грім!
Сьогодні ти пасилась, як пенька, молодою
над зеленооким дитинством моїм...

ВІЧНИЙ БЕРЕГ

На березі стиглого степу
жінка в задумі стояла,
а хвилі мусянжкові бігли
і хлюпали сонячний шепіт.
На березі стиглого степу
чекала вона чоловіка,
його корабель червоний —
аж ген в миготливому вирі.

Барвінком світились їй очі,
уста пломеніли світанно,
а руки раділи: в цю осінь
вона колисатиме сина!
Не буде у серці осінньо,
осінньо не буде в світлиці —
в цю осінь щасливих двоє
свого колисатимуть сина...
І стане у світі людніше,
тісніше у світі не стане —
в цю осінь, в пожнив'яній тиші,
земля колисатиме сина.
Пісенніше буде народу,
безсмертніше буде родині,
в цю осінь, дарунками щедрю,
народ колисатиме сина...
І плив корабель червоний
за обрій, в пахучу повінь,
щоб в зорянім повечір'ї
зустріть вічний берег любові.

* * *

Принеси мені, осене,
спалахів пізнього глodu,
тих кривавих коралів,
що зріють в моєму краю,
тих червоних скарбів,
що й не снились шляхетному лорду,
ні хмільному од снів золотих королю.

Принеси мені сивої терпкості, осене,
гіркотливих димів у задумливо-тихих садах,
принеси мені, осене, людського остраху,
що і я одлітаю у вирій, як птах.

Що втікають од мене луги і левади,
крипиці і красуні мої степові,
затужи мені, осене, смерком пожежного саду,
полюповим відчаєм у душу повій.

Бо твої журавлі в древнім небі —
журливим клечанням,
бо сама ти параяла смуток землі...
Принеси мені, осене,
дня з весняними ключами,
щоби мовою предків вітали мене й журавлі.

ВЕЧІРНЯ АКВАРЕЛЬ

Після спеки, після втоми —
дума неба племінка,
в онімінні золотому
тихо ніжитья ріка.
Сік холоне у деревах,
смерк незримо опада,
десь в заблуканих джерелах
молода кипить вода.
І пливуть чуття примарні
над замрією ріки,
що на цій землі принаймні
ти живеш віки й віки.
Та впаде одгасле небо,
пагадає почі тінь,
що один лиш вік у тебе —
палахкий,
летючий,
твій!

Я знаю своє місце в поезії —
воно тут, при Дніпрі,
на рідному березі,
воно тут, при джерелах
столітніх, цілющих,
де освідчення юні,
незабутні цілушки...
Тут моє місце в поезії!

Так, я знаю своє місце в поезії —
воно там, на бранному полі,
у першій шерензі,
на бранному полі,
у кривавому полум'ї,
злими потоми просолене,
честью од страху замовлене
на глум кулеметній черзі...
Там моє місце в поезії!

Не кляни мене, враже, міцно-преміцно,
не сварися здаля:
— Знай своє місце! —
Я двічі повнолітній,
досвідом хрест-навхрест обперезаний —
я знаю своє місце,
знаю своє місце в поезії!

КЛЯТВА

Світає у очах багряна мудрість клятви,
батьки сином її заповіли:
коли приходить світлий час мужніння —
перед знаменом стати на коліна!

Перед знаменом стати на коліна,
відчути в ній свою безсмертну кров
і присягнуть прийдешнім поколінням —
така вона, багряна мудрість клятви!

Перед знаменом стати на коліна,
відчути за плечима свій народ,
загартуватись кольором нетлінним —
така вона, багряна мудрість клятви!

Перед знаменом стати на коліна,
поцілувати його святий вогонь,
аби не жить ніколи на колінах!
Така вона, багряна мудрість клятви...

ДЕРЕВО ОГОЛОШЕНЬ

Біля трамвайної колії
акація сизого кольору,
пилем доріг припорошена,
вона колисає свої,
строкатіють оголошення
на стовбурі сірім її:
«Міняю... Міняю... Міняю...
Продаю... Продаю... Продаю...»
На людній зупинці трамваю
в тихій задумі стою.
— Акаціє, що ж ти міняєш,
акаціє, що продаєш?
Марку, мовчунку, тримаєш
чи співчуття мого ждеш?
Добре, акаціє, знаю
душу безсрібну твою —
нічого і я не міняю,
нічого не продаю:

рідного не міняю,
святого не продаю —
Вітчизни, знамен і друзів...
На тому стояв і стою! —
Розмружився ранок хороший,
за обрій летить яркий...
— Дерево оголошень,
здеру ці клейкі ярлики!
Наче з самого себе
афіші чужі здеру —
чисту під чисте небо,
сестро, тебе заберу!

ВСТУП ДО ФІЛОЛОГІЇ

«Ищите свой корень и свой глагол,
Во тьму филологии влязьте!»

В. Маяковский

Ще досвід був, як аптисвіт, далекий,
досвітньо грім дозріння спочивав,
був делікатний дотик діалектики
до крони древа дум і почувань.

День бовванів, окреслений кордонами
речистих лекцій і сесійних війн,
де крізь вертепний гамір коридорів
до нас котився долі красний дзвін.

Античний бог, Володька-однокурсник
(до біса симпатичний молодик)
Цідив крізь окуляри дим дискусій,
премудрістю осяяний ходив.

Бувало, гляне гірко на годинник
і, ставши в позу, прісно позіхне:
«Букварики, ви рано загордились,
дитинство, пощади бодай мене!..»

Овва! Не час прозрінням утішатись.
Тепер мене, гляди, і не впізна
конспектів коленкорова ошатність
і суджень претензійна голизна.

Мій сумніве, сумний мандрівний дяче,
пе вмовк і досі голос твій мепі,
чи спроможусь тепер тобі віддячить
за болісно віднайдені вогні?

Пожежі дум — пема докору злого,
бо сонячність чуття мене пройма,
що сповива для когось сяйво слова
священна філології пільма.

КЛИЧНЕ РЕЧЕННЯ

Речення прозора течія
вергає чуттів утаємничення,
ключиком чарівним одчина
сім замків, де істини освідчення.

Мов джерела, сходяться в одне
лірика душі, доби героїка,
зрушує мовчання крем'яне
речення, в яким — залізна логіка.

Ти — поет і рук не опусти,
куй залізо слів до самозречення,
щоб на люди з чистим серцем йти,
істину ректи — творити речення.

Речень пломінкіш не знаю я,
ніж оце: «Вітчизна-мати кличе!»
Речення можуть течія —
поетичне дійство таємниче...

МЕДИТАЦІЯ

Що за вслет народ,
що за диво-народ!
Помудруйте,
збагніть собі,
що за могутній народ,
котрий в пісні
скажених своїх ворогів
«воріженьками» називає?

Що за вічний народ,
життєствердний народ!
Помудруйте,
збагніть собі,
що за безсмертний народ,
котрий чорну царівну могил —
кляту смерть —
в пісні «смертонькою» називає?

Він великий, а значить: дрібні вороги
проти зросту його і всесилля,
він — народження суть,
значить: смерть — тільки тінь
проти сонця у серці титана.

...Добрі суфікси, вами народ передав
мудрий глум свій над вічно мізерним.

Рідна пісню, тобою звучить заповіт
бути гідним такого народу!

ДИДАКТИЧНИЙ ЕТЮД

Не дрібнись, неподільною душу лиши,
ворох страчених днів воруши,
цю жорстоку шкалу треба знати:
половина душі —
четвертина душі —
одна восьма душі —
все! Крихтина душі —
один атом!

...Сон осіннього узлісся,
пасмуга піску сипка...
Над мурашником схилився —
щось мене не одпуска...

Зводять із піску споруди,
суєтяться мураші...
Може, це колишні люди
з одним атомом душі?

* * *

Не люблю я півшепотів:

«Більше нікому,

лиш тобі одному...»

Це чого лиш мені?

По якому такому лихому закону

маю цербером бути чужій таїні?

Чую серцем:

такі сповідання підступні,

може, навіть підсудне це змовництво двох,

щоб лишати для інших півправди, півсуті
своїх радощів,

прикроців,

дум і тривог...

Запімію...

За мною,
немов за стіною,
причайться довірена вість —
застеріг!
Та чи схоже опісля і знатись зі мною
щонайвища відвертість —
для всіх?

* * *

Соромлюсь
перед незрячим
за очі свої,
повні сонця,
безрукого стрівши,
не знаю,
де руки подіти свої,
не обжену безногого —
боюсь: йому боляче стає,
услід мені
скрипнуть милиці,
що я —
прудкіший страждання...

Перед людською бідю
власне благополуччя
карикатурно нікчемне:
камінь зажури на душу.
Щастя — як місяць щербатий
поруч чужого горя...
А що ж моє співстраждання? —
Невже лиш хвилиний сором
за те, що мені таланить?

Треба бути принаймні богом,
щоб дивитись на горе байдуже,
та я, на щастя, людина...

МІКРОПАМФЛЕТИ

1

Є такі, що і дивно, і чудно:
марнославства спізнавши полон,
всьому заздять — од пишності чуба
аж до пишності похорон.

А про мене усі ті пишноти
хай той заздрісник сліпо гребе
і труною із щирого злота
хай навік заспокоїть себе!

2

Він так живе — як вуж пливе:
граційно, спритно, тихо:
де треба — хвилі хвацько рве,
де треба — і не дихає...

Голівка чемна... вчений муж,
чеснотам всіх повчає...
Але скажіть мені, чому ж,
що він живе, як ситий вуж,
ніхто не помічає?

ОДА ТЕПЛУ

Ми так радіємо теплу,
як змучить нас
пезрушність криги,
як серцю схочеться
відлиги,—
ми ледь не молилось
теплу!
Ні, ми не з глини,
не розкиснем,
яка б там хвища не була!
Та все ж,
як крига душу стиспе,—
людського хочеться тепла.
І, доки кров
пульсує в скроні,
природі віддаю хвалу,
що ми з колиски —
тепловровні,
що ми — радіємо теплу!

ЛЮДИННЕ

Зростаєм вертикально до площин,
на плечах — неба синьовітрий рев...
Не похитпуться — ідеал мужчин,
спадкований од велетів дерев.

Не похилитись... Хай і світ — сторчма,
ані на крок од помислу свого!..
Постава воїв — наче спис пряма,
її одгартував лихий вогонь.

Ворожі очі вовчим смутком злі,
видіння їх замучили гіркі —
ми вертикальні на своїй землі,
крути-верти, а ми — прямі й гіпкі!

Але, вояцька пильності, не спи,
гартуй своє титанство молоде! —
Лакузи ладні гуму підлих спи
обрать за наймодернішу модель.

Благословенна з гнучкістю війна,
священна мить — гнучких перемогти!..
...Для того й вісь похилена земна,
щоб впертіше ми прагли прямоти.

ГОРДЕ СВІЧАДО

* * *

Свічадо чарівливої природи,
не смеркни, не зів'янь, не стуманій,
вік задививсь в квітучий спалах твоїй,
свічадо чарівливої природи.

За чистоту твою відповідальні,
ми не втрачаєм ревного чуття,
що ти — відлуння нашого буття,
будешність наша й світла сповідальня.

Свічадо чарівливої природи,
певже нам докір зірветься коли
з цнотливих вуст кошвалій і калин,
свічадо чарівливої природи?

Не дай же нам побачити себе
в карикатурних зламах каятливих,
катапультованих у вир жгалів бурхливих,
не дай же нам побачити себе!

Свічадо горде, вірю, ти засвідчиш
дбайливість нашу... в ріки голубі,
поглянувши, відіб'ємось в тобі
незачерствілими... Свічадо, ти засвідчиш!..

ДУМА ПРО ВТОМУ МЕТАЛУ

Причиною катастроф американських
бомбардувальників є «втома металу».
(Свідчення фахівців)

Рев літака урвався, мов струна...
Кривавий грім і хмари чорний шурхіт —
і впала домовинна тишина
на трагедійні квіти парашутів.

Врятовані? Ще віриться ледь-ледь,
бо досі згуба чадом згіркло диха,
і миготить в очах смертельний лет,
і відстань до землі — безодня дика.

І хочеться зависнути навік
між небом і землею в цім падінні,
аби не знать, як боляче обпік
чоло планети злий вогонь події.

Бо там, внизу,— диявольський вантаж:
мільйон смертей і літакове шмаття,
бо там, внизу, зустріне екіпаж
сумний полон тривоги і прокляття.

Але ж врятовані! Гренландії сніги
вогнів гірлянди погасили м'яко,
і мовчазні, мов космос, береги
біліють пережитим чорним зляком.

Розсипався на трісочки літак —
скривився над реєстром хмурий містер,
і людство дивуватимуть відтак
авторитетні висновки комісій.

Планета сивиною полюсів
не висвятить ту ніч одкалаталу,
та скаламутить повінь голосів
слова про «втому» дужого металу.

...Служив надійно... Вогневійно біг —
вік бронзи, вік заліза, вік урану...
Але блукав у нім іржавий біль
і втома силу висотала рано.

Послухайте, як в світі стугонить,
як стогін розтина напругу мислі,
вона гряде, катастрофічна мить,—
невтомний раб історії втомився!

Так, він втомивсь таїти смерть в собі,
втомився тамувати дроз пропасниць,
ганьбою затужавівши в ганьбі,
волає він на атоми розпастись.

Втомивсь метал, чи збунтувавсь метал,
чи втратив геть вогнем сповиті нерви?
Чи остогидла вкрай бридка мета —
жахливим ревом гвалтувати небо?

Найперші бранці бунту — літаки,
мільярдних згуб звідчаяні візничі...
Вже, певне, болем пройняті таким
і гарт гармат, і міцність ґрат в'язницьких.

Усе — од куль до кутих кайданів —
все аж кричить про неблаганну втому,
гримить стодзвонно металевий гнів
у вирі кругойдучому крутому.

Гендлярська душе! Гапгстерська злоба!
Йде віщий суд, не сподівайсь на милість!
Тобі і досі невтямки хіба,
що й злото — божество твоє — втомилось?

ПРИБОРКАННЯ ВОГНЮ

Розкошує на вітрі вогнище —
ненажерне вовчище вогню,
вигинає зомліло спину,
хижко марить стрибнути в пітьму...

Б'ю його замашною палкою,
полоненого дикого звіра,
ще й годую кістками гілляччя,
і він лащить, скавучить,
прикидається собарлюгою,
син вулканів, лукавий вовчище!..

Голосіння його потаємне:

...та знайшлася б вовчиця на волі,
та вона привела б вовченят,
та було б не самотньо на світі,
та не скиглив би тоскно в піч!..
Гей, гайнули б зграєю
по степах гуляти,
в небесах — загравою
наше вовче свято!..

...Б'ю його замашною палкою,
ще й годую кістками гілляччя..

ЯКОСЬ ОПОЛУДНІ

Летить бджола... крильцята рве прозорі —
їй серце люто вжалив гербіцид,
летить вона наосліп, наче світ
перевернувся в її тужливім зорі,
все згадує той ярий медоцвіт,
що став їй за трутизну, бідолашній,
та ж пив його сто літ бджолиний рід
і навіть рід джмелиний патріарший!
Що ж сталося? В яким ховать хітині
крихтину серця на годину злу?
Лежить бджола незрушно при росині,
схопивши в лапки голову малу..

* * *

Срібно спалахнула в чорнім небі
блискавки

 grimуча змія —
лютим болем випалених нервів
зойкнула
ужалена земля.
Що там буде, як світання зблимне,
як подаленіє

 геть
 гроза? —

Чи цятинка болю
на стеблині
а чи шлаку

 смоляна сльоза?
Шепочу тряскій небесній стелі,
щоб сховала мигавиці злі,
щоб не впало зернятко пустелі
в чисте лоно матері землі.

ПІЗНІЙ СОНЯХ

Смеркалося... Згасали неба сльози,
світилася багряно кров калюж,
і дощ дрімав і колисав дієзи
осінньої самотності... Чому ж

не розпізнав я осені ще вчора!
Ще, думав, літо, ще, гадав, теплінь...
І — раптом дощ, і клена постать чорна,
на ковдрі шарудкій — глибока тінь...

Тепер збагнув: у всьому винен сонях,
занадто пізній сонях — він горів
жорстоким квітом втомного безсоння,
горів — холодним сонцем думи грів.

Я думав — літо... Небо вже зів'яло!
Це осінь... м'яко стелеться туман,
а він горить! — затятий жрець уяви,
отаман позолочених оман.

Забрьоханий, по саму шию в глеї,
він збожеволів: руки береже,
щоб обійнять довірливих... Невже
йому не досить гіркоти мові?

Стривай!.. Невже привиділось, невже!
Він плаче, пізній сонях!
Пізній сонях...

СПОМИН ПРО ЛУКОМОР'Я

Нілу Гілевичу

Черемха лагідно сніжилась,
летів за вітром тихий цвіт...
Лукомльське озеро дивилось
блакитним зором нам услід.
Спасибі, озеро...

за тишу

і хвиль досвітніх синь-вогось,
на спомин що тобі залишу,
окрім освідчення свого?
Спасибі, озеро...

за сяйво,

що ніжно в серці понесу,
і за красу-зорю русяву,
небесну,

неземну красу!

За сонце, що вклонилося низько
безсонню нашому й тобі,
за окунів сріблясту низку
спасибі, хвилі голубі!

І за качок, що пролетіли
над головами в комиші,
за силу, що влилась у тіло,
і за світання у душі.

Така зорінь в душі у мене,
чуття лункі, мов солов'ї,
бо ще ж природа не умерла,
ще юна й чиста кров її.
Спасибі, озеро...

за віру

в погожий день, пригожий час,
спасибі за сузір'я Ліри,
що до пісень скликає нас.

Спасибі, озеро...

Я знаю
твої таїни в глибині,
в твоєму зорі я щезаю,
а ти не щезнеш у мені.
Ще буде снитися:

луки, море
грайливої, як сміх, води...
Лукомль, неначе Лукомор'я,
свічадом казки — назавжди!

* * *

У сутінках тихого саду
стояв мовчазний чоловік
і думав про грозяний вік
у сутінках тихого саду.
І слухав, як літо бриніло
у вітах гінких деревцят,
і листя тулив до лица —
він слухав, як літо бриніло.
І птиці на плечі сідали,
налітані —

з хащ і галяв,
і він непорушно стояв,
бо птиці на плечі сідали.
Він був їм високий-високий,
пропахлий зеленим гіллям,
стривоженим —

з хащ і галяв —
він був їм високий-високий.
Він всім шепотів:

— На добраніч!

МАЖОР ЗЕЛЕНИХ КАМЕРТОНІВ

Земля мовчить. Задумливість зими.
Тремтять сурмливо проростання звуки —
зернин дрімотних гіпнотичні муки
у переддень повстання із п'тьми.

Все вище неба обрис голубий,
і обрію прозоріє обручка,
та сонця симфонічне повнозвуччя
ще символічне в млі земних глибин.

А люди світлочолі, як боги, —
мов щезли геть подій і мрій кордони,
хоч зимно сплять зелені камертони,
їх контури чорніють навкруги.

І налітають ще завії злі,
і в криках круків
щось підступно древнє...
Які там камертони! То дерева —
оздоба прозаїчної землі.

Але вони торкаються доби
оголеною зболеністю нервів
і, вивіливши полум'я енергій,
дають живому настрій боротьби.

Коли зрина воскреслий гук Дніпра
і прибуває гомонів лавина,
тоді щеза їх роль декоративна,
тоді їх камертонова пора!

Серця весняні прагнуть висоти,
а камертони вивільняють з тіні
усе, що вірне спалаху цвітіння,
усе, що неспроможне розцвісти.

«В серце квіток уп'ялась комашня...»

Еміль Верхарн

Трояндо, погаси вогні — не тішусь,
ви, роси, не дзвеніть в гінку траву...
Я чую, як покірну світлу тишу
лункі громи немилосердно рвуть.

Дерева, не навіюйте мінори,
ви, зорі, не даруйте сині сни...
Я чую, як липають чорні нори,
повзуть, звиваються отруйні плазуни.

Сади, не виколисуйте ранети,
ти, Дніпре, човен мрій не колихай...
Я чую: гостро ціляться ракети
в святкову завороженість кохань...

Гей, ні! Красо життя, очей розмово,
піднось над все бридке чарівний цвіт.
Дозволь — і я прийду до тебе знову,
контрастний світ, такий коханий світ...

ХЛІБ ФАНТАЗІЇ

Л. Панасенку

Дуб зелений і кіт учений —
біля брами усіх казок...
Хліб фантазії — хліб свячений,
вік здійняв його до зірок.

На якійсь невідомій планеті
Лукомор'я знайшов космонавт —
обітований край поетів,
без квартир і тісних кімнат.

Хліб фантазії, як ти вознісся
над задимлені древні міста!
Дуб не висох, а буйно розрісся,
вчений кіт академіком став...

Світ без пострілу та без крику,
мир і тиша на людній землі!
Хліб фантазії, твою крихту
я знаходжу щодня на столі...

ФРАГМЕНТ БУДЕННОСТІ

Геть полонили думні ночі,
геть заблукав триклятий сон,
не колисанками дзенькоче
строкате долі колесо,
і дума думоньці ув очі
пірна — їй треба голосу!
Та дослухатися не хоче
строкате долі колесо,
і дума серцю щось шепоче,
мов стигле зерня колосу,
та невпокоєно гримкоче
строкате долі колесо,
а глузд регоче так пророче,
мовляв, утомі скоришся,
і стяг затягості рве в клоччя
строкате долі колесо...

ТОПОЛИНИЙ ВОГНЕЦВІТ

Запеклого морозу гнів
блукає в жилах тополиних,
тремтить гілля неопалиме —
аж світиться на тлі снігів!

Чи хлорофіл горить, як гніт,
до дня, як стане вибух листя,
чи, може, чари відбулися —
мороз скипів на вогнецвіт?

Примарним березневим днем
туманом плине сніжне поле...
Зізнайсь хоч в провесінь, тополе,
яким ти світишся вогнем.

То хлорофіл горить, мов гніт,
енергія петлінна плине,
тремтить гілля неопалиме —
то розкошує вогнецвіт!

* * *

Десь ополудні скресла крига,
в берегах запручалась вода,
і земля натривожено-тиха
в чистім полум'ї дня — молода.

Сивиною прилітного птаха
я чудуюсь... Дивин давнина!
Так гірково вербою запахла
далина, і я певен: весна!

В цій одміні сувора краса є,
повінь трав обізвалась здаля:
коли зрушена крига скресає,
воскресає для цвіту земля.

Птах прилітний натруджені крила
пружить вітром... Невтома з віків!
Чути й в небі: скресає крига,
плач народжених чути струмків.

В молодінні, в небеснім радінні
сонця мідяні струни бринять
добрій долі землі-породіллі:
— Колисай, колисай землят!

* * *

Всміхаються крізь морок ясні зорі,
і зорями яскряться тихі води...
Ці ночі, мов скляні, до дна прозорі
для осені збирають краплі вроди.

А літо в синім погляді з сльозою
лаштує листолетів хороводи...
Спокійного вам неба, ясні зорі!
Глибинної вам втіхи, тихі води!

Мій світ не хатній, він стоїть надворі,
він — вічний, він відроджує народи...
Всміхаються до нього ясні зорі,
і зорями яскряться тихі води...

КАДР ЗАРУБІЖНОЇ ТЕЛЕХРОНІКИ

Я одсахнувся телеекрану:
клекітний вал океан котив —
з виру шаленого океану
викинулось на берег стадо китів.
Борсались на суші велетенські туші,
вітер ковтали спрагли роти,
осліплі од болю, ридали кити:
— Рятуйте ваші душі! —
Ваші! Власні! —
Бо нам все одно,
вік наш, мов камінь,
у прірву канув,
ми — самогубці, упали на дно
вашого дивного океану.
Катує нас люто це дно золоте,
піском бенкетуєм! —
Аби вже не знати,
який він на смак,
коктейль ДДТ, гексахлорану і нафти...

Люди ладнали канати —
тягти
в рідну стихію
бевзів пропащих,
та відчайдушно пручались кити
з піском і камінням у пащах!
Пружинилось
вусом китовим
на суші:
— Рятуйте ваші душі!..

голос чув:

«Чом душу раниш
цим скаженим шротом?
І нема в душі відчаю,
і не чуєш болю?
Він же тебе розлучає
із самим собою...»

Відчув серце мій товариш,
мов зранену птицю,
простогнав:

«Ну от і маєш!» —
Та й втопив рушницю...

Прихований верболозом,
човен колихався,
летів крижень над озером,
тихо усміхався...

НІЖНІСТЬ

* * *

А небо вже тужить пташиним крилом,
а вже пропливли журавлі над Дніпром,
і світиться в травах холодна роса,
і в любих очах — вереснева краса.
Кохана, ти чуєш, як птиці летять? —
Їх плач даленіє ключами залять
за гори далекі, за сині моря —
це осінь, кохана, це осінь моя.
Далека була, та близька вже, як ти,
і маю обох вас в душі берегти...
Кохана, в radoшам міра й число
і осені тихе пташине крило...

ДНІПРО ВІЩИЙ

Річко легенд, засвіти усі лілії білі,
їх пречистий вогонь понеси у світанні краї,
зачаруй мої дні, щоб так прудко не бігли,
наче хвилі джерельні твої!

...Поле там половіє,
полинів гіркий чад,
де з тобою, Сергію,
ми любили дівчат.

Де стежинки-співанки
до захмілля весни,

а у Катрі-веснянки
заціловані сні.

Як у тої у Катрі
світком зоряних стріч,
мов ікона у хаті,—
куїнджівська ніч.

Місяць срібен світаний
цвів словам-віщунам:
— Підем батька питаєм,
чи любитися нам...

І вела за собою
в літеплінь берегів,
де Дніпро голубою
мигавицею млів.

— Батьку, ночі медово
вуста мої п'ють,
батьку, хочеться довго
коханою бути,
і гріха в тім не бачу,
бо справді люблю,
одведи колись, батьку,
трутизну жалю!..

Говорив нам Слаутич,
в тайну доль заглядав:
— Щонайгірше забутись
в частоті сповідань,
щонайзліше згубитись
в лукавій душі,
а любитись — любітесь,
як серця не чужі!..

Давне-давнє — полинне,
вогонь давнини,
тільки пісня прилине
темним зойком луни:

— Чорнявий човняре,
де ж ті береги,
де б ми ночі чари
навік зберегли?

ВОГНИЩЕ

Пітьма вмирає.
Котиться перлина
з пустелі неба. Гасне вдалині...
Танцює вогнище, мов юна балерина
в прозорому червоному вбранні.

Дівча — гнучке, гаряче й безталанне —
натанцювавшись, втомлено щеза...
Туман світання низьком виповза
і почуття дарує нездоланне.

Крізь чорний сумнів бачу профіль твій...
Невже це ти, моя подруго давня,
моя любов, найперша і остання,
вмістилася в іскрині золотій?

Злетіла високо, надихавшись сповна
моїх тривог. І юним сонцем стала.
Згоріло все. І полум'я розтало...
А в серці залишилась ти одна.

* * *

Незабуття моя, як дивно:
ти прийшла, ти зі мною знову,
а попереду — ціла вічність —
будеш ти, будем ми обое...

Незабуття моя, як гірко:
я не надто тебе ціную,
бо попереду — ціла вічність —
будеш ти, будем ми обое...

Незабуття моя, як страшно:
ти єдино була, неповторно!..
Самозванок якихось тобою
називала сліпа уява...

* * *

І ти, і я — дві сповіді...
Віднині
не буде так святково, як тепер...
І ти, і я — дитинно безневинні
за почуття спізнілості терпке.
Ми віримо — і ти, і я...
Словами
блукає сподівань свавільний струм,
і ти, і я в освідченні сховали
самум самотніх душ —
пекучий сум.
І ти, і я — антисвіти...
Між нами
немає меж...

О неповторна мить!
Квітневий день обійме нас піснями
і прошумить...
Як повінь прошумить!

* * *

Там, на горі, горить шипшина
холодним полум'ям блідим,
там, на горі, весна лишила
одпалених див сліди.

Там, на горі,— світлиця горлиць,
прозорих туркотань струмки,
там, на горі, німіє горе
в прощальнім маєві руки.

Там, на горі, найтяжче небо
і найсурмливіші вітри...
Шипшина — спомином про тебе —
на чорний шлях біжить з гори.

НІЖНІСТЬ

Ти мені, мабуть, ліпший товариш
на шляхи мої на тернові,
ти насвариш, а словом не вдариш,
тобі вільно у слові...

Ти для мене найліпший товариш,
ніж усі, що були і є...
Ти борщі винахідливі вариш,
плитка газова блимає...

Я не бачив тебе сумною,
хоч в зажурі осінній сад,
за тобою, немов за стіпою,
мій гріхопад...

Ти мені, мабуть, ліпший товариш,
ніж усі,

ніж усі,

ніж усі...

Якщо ж і лице нахмариш,
то хмаркою ніжності.

* * *

Над містом — срібна постать телевежі
і вечора багряна глибина,
розтанула в строкатому безмежжі
експреса розпорощена луна.

Впокоївся перону будній гомін,
і вже мене в далекий світ гука
печаль очей і на вікні вагоннім
зворотних літер магія гірка.

* * *

Кличу тебе — не докличуся,
гукаю — не догукаюся,
люблена — недолюблена,
гублена, та не згублена,
весно моя!

Ти з холоднечі дзеркала —
з давності літ —

світишся дивною зіркою,
торкнуся — пекучий лід!

В любові святій возвеличуся
над смутком, яким караюся...
Кличу тебе — не докличуся,
гукаю — не догукаюся,
кликана-перекликана
серця німими скриками,
весно моя!

* * *

Тихо як над цілою землею —
падолист затявся одпалать...
Тихий океан сльози твоєї
за життя мені не подолать.
Не дістатись берега надії,
що забудеш мить гіркотну знов...
Діє слово! Так безжально діє,
коли ним зневажена любов!
Дивна зірка покотилась зимно...
Будь я проклят, будь я окаян,
як не подолаю ту сльозину —
мій жорстокий тихий океан!

* * *

На дорозі німій
падолист догоряє і гасне,
її тіло туге
вже не світиться небу вночі,
є у ній, мовчазній,
щось жіночно-прекрасне —

може, радощі зустрічі,
може, розлуки плачі.
Шлях — це мужність, це — муж...
А дорога — це ніжність,
це — жінка...
Друже, видом змарнілим її не гордуй! —
В книзі долі її
є для тебе утішна сторінка:
одвести на край світу
зневіру твою чи біду.
І вернутися знов,
і одгаслим вогнем соломи
сповідатися в чорних порожніх полях:
«Не самотня я, ні!
Уночі, коли серце холоне,
до мого узголів'я
Чумацький схиляється Шлях».

ВИДІННЯ РОЗЛУКИ

Як до ночі — чорної лебідки —
прилітає білий лебідь дня,
лебедю лебідки — не любити,
тільки привітатися здаля.

Тільки стрітись — і згоріть од втіхи,
зорювать зірницями світань,
а лебідці — бідкатися тихо
у блакитнім пломені чекань.

Світе мій, розлуки голос звідки?
Знов кохання мрій не здоганя,
і до ночі — чорної лебідки —
прилітає білий лебідь дня.

* * *

«Як ти живеш? Не журишся?» —
питаєш з даліни.

«Так і живу... Журюся»,—
кажу у чорну ніч.

«Мене хоч трохи згадуєш?» —
питаєш із весни.

«Забуть тебе не можу»,—
відверто зізнаюся.

«Чого ж ми розпрощалися?» —
твій шепіт, як вогонь.

«А звідки мені знати?» —
кажу у чорну ніч.

Кохання таємниче,
скажи, а ми ж при чім?
Караємося наслідком —
не знаємо причин.

* * *

Пам'ятаю глибокі сніги...
В їхніх синіх проваллях
тихі зорі намріяли
березневе зачаття пролісків.

Пам'ятаю глибокі сніги...
І сьогодні з найперших проталин
я очима довірливих пролісків
видивляюся твої сліди.

Пам'ятаю глибокі сніги...
А вночі тихі зорі холонуть
над блакитним полум'ям пролісків —
і прозоріє ніч, як сльоза.

Пам'ятаю глибокі сніги...
З потемнілого теплого снігу
я останню сніжку зліплю,
в ній — крихтини твоїх слідів.

Пам'ятаю глибокі сніги...
Журно сніжка в руці розтане,
краплі дзенькнуть додолу,
на долоні — крихтини дороги.
Пам'ятаю глибокі сніги...

* * *

Нам довго думати про осінь —
ще довше жити восени...
У повені твого волосся —
ще ні яскринки сивини,
ще ні промінчик не голосить
в твоїх очах, де сині сні.

Мені твоє передалося
благання вічної весни...
А десь іде печальна осінь,
і нам ще жити восени!..

У СЯЙВІ АКАЦІЙ

Невродливі дівчата не люблять дзеркал —
зле їм в їхнім вогні голубому,
і не заздрять мальованим кінозіркам,
переписують вірші в альбоми —

матиола ночами цвіте не для них,
дивні чари побачень —

дар зачитаних книг,
птиці мрій од'ячали, сни весільні промчали
на вітрах вороних...

Білі хмари акацій, сніжних пахоців чад,
ніжне сяйво п'ятьма не здолає...
Свідчить тихе світіння вечірніх свічад,
що на світі немає, так-таки і немає
невродливих дівчат!

ПОЛИННИЙ ВЕЧІР

І знов мене питають про любов
великі очі,

грішні відчайдушно,
здивовані

і навіть трохи гнівні,
настирливо питають про любов.
Мовчу.

Втікаю в спомини.

Боюсь
омани давньої, а спомини втікають
в моє мовчання...

Захисти мене!

...І знову ми самотні у степу,
червоний небокрай горить і не згасає,
сумує голос твій в полоні гіркоти:
«Який полинний вечір! Не забудь
ані хвилиночки... візьми його на спомин,
оцей полинний вечір...»

Так було...

Тепер мене питають про любов
великі очі, ніжні відчайдушно...
Що їм сказати?

Вона чимсь дивно схожа
на тебе.

Не очима. Не словами.
Довірою чи, може, сподіванням,
а може, тільки владою кохання?
Вона не знає, що на тебе схожа,
і я про це їй, мабуть, не скажу...

* * *

Запахла знов на вітрі рута-м'ята,
не варто давній смуток пам'ятати,
вуста зелений холод холодить,
не варто по стежках тривоги ходити!

Бо все одно ніде тебе не стріну,
лиш весняна докотиться луна,
бо ти на всю країну — Україну, —
на цілий світ була мені одна.

Любов найперша — найсвятіше свято,
і варто навіть смуток пам'ятати,
а кожне свято — то крилата мить,
і варто по стежках тривоги ходити,

бо хоч ніде тебе я не зустріну,
та у душі обізветься весна,
бо ти на всю країну — Україну, —
на цілий світ була і є одна!

ПІСНЯ ДЗВІНКОГО ДНЯ

А. Абдулрагімову

Хилиться та й хилиться
день дзвінкий до вечора,
вже й гарячий полудень
близько так,
близько так...

А хотілось вічного
віку молодечого —
неба неозорого
в блискітках,
в блискітках...

Доброго жадалося,
сонячного ждалося,
думалось-гадалося:
біль спливе,
тінь спливе...

А журба із радістю
міцно зав'язалися,
що ніяка сила їх
не порве, не порве...

Думи прилітають знов
з обрію лелечого,
віку молодечого
сила йде,
сила йде...

Це ж не так і мало нам —
цілий день до вечора,
це ж не так і мало —
цілий день,
цілий день!

ПРО АВТОРА

Віктор Федорович Корж народився 15 квітня 1938 року в місті Бобринці, Кіровоградської області, в родині вчителя. Після закінчення середньої школи працював токарем, літпрацівником у газеті, служив у Радянській Армії.

В 1962 році закінчив філологічний факультет Дніпропетровського державного університету. Працює у видавництві «Промінь», завідує редакцією художньої літератури.

Член КПРС.

Нагороджений Почесною грамотою Президії Верховної Ради Білоруської РСР, медаллю «За освоєння цілинних земель».

Друкується з 1957 року. Окремими виданнями вийшли збірки поезій «Борвій» (1966), «Закон пеналю» (1967), «Зелені камертони» (1969), «Повернення в майбутнє» (1971), «Аметист» (1972), «Літочислення» (1976), «Очі доброї долі» (1978), «Корінь добра» (1981).

ЗМІСТ

«Чи хвилина плине, чи сторіччя...» 5

СТУДІЯ ЗАПИСУ ПОГЛЯДУ

«Поволі-поволі з поля йду...» 7

За плугом 8

Квітнева новела 9

Ікони 11

Балада пісень 12

Балада про заповідальний лист 13

Бджола на робочій долоні 14

Дідовий заповіт 15

Тополина балада 16

Балада злої ночі 17

Зелені хлопці 18

Мальовані коні 20

Темне дерево 21

Балада про острів русалок 23

Белдим, тлумачник снів 25

Дідусь Тепло 26

Вальси сорок п'ятого 28

Балада про дивоквітку 29

Удовина балада 30

Балада мовчання 31

Балада про червоне кружальце 32

Балада професійного болю 34

Балада про останній жарт 35

Балада про олов'яних солдатиків 36

Балада про стежину 38

Балада відповідальності 39

Реальність безсмертя 40

Балада про подорожник 41

Балада про сади 43

Неподоланість 45

Виднокруг Калитви 47

Легенда неба 48

Балада чужого прощання 49

Балада про вкрадене сонце	50
Діалог з Вічним вогнем	51
Незабутнє	53
Діалог про безхмарну погоду	54
Діалог з кометою	56
Літній діалог	58
Розмова з солов'ями	59
Марення вічного пілота	61
Діалог про постріл	62
Осінній діалог	62
Притча про криницю	63
Кручені паничі	65
Притча про любов	65

ПАМ'ЯТІ ЦВІТ

Мемуарна сторінка	67
Коні на тому березі	68
Пам'яті цвіт	69
Сніги	70
Високість	71
Тичинівська весна	72
«Тужить фіолетова вечора флейта...»	73
Світ незорий наш	75
Заповідане	75
Білорусія. Меморіал «Прорив»	76
«Очима я схожий на матір...»	77
Рана	78
Чебрець	78
Загадування	79
«Скільки житиму — тільки житиму...»	80
Віра	81

ПІЗНАННЯ ЗАПОВІТНОГО СЛОВА

«Зона ризикованого землеробства...»	82
Слово хліборобської родини	83
«Озима восени — така собі озима...»	84
Земна турбота. Хліб.	85
Ода натомленим рукам	85
Град	87
Пізнання заповітного слова	88
Довершення полеміки	89
«Над хатою літак як метеор...»	90
«Прощай, село...»	90

ПАЛІТРА

- Урок малювання 92
«Все озвичасне... Навколо звичних справ...» 92
Естетика 93
Високий сонцесвіт 94
Образ неба 95
«Храм голову сховав в химерній ризі хмар...» 95
«Деся смиглять пси в зав'южених дворах...» 96
Три пелюстки «Слова...» 97
Злива 99
Домівка. Ніч 100
«Вже вересень, як мудрий Вересай...» 101
«Як білих яблунь трепетні вітрила...» 102
Акварель бабиного літа 103
«Пробігав білий кінь» 104
Небо 104
Триумфальна арка осені 105
Кантата крил 105
Фотокартка 106
Спалах 107
«Архітектура гнізд пташиних...» 108
«Лежав у траві горілиць...» 108
«Облітає в полі мак...» 109
«Нема такого мінералу...» 109
Телеетюд 110
Тяжіння 111
Лист 111
Земля батьків 112
«Руки мамині — дивна колиска...» 113
Вірність 113
«Яблуня ополудні стоїть...» 114
«Я люблю колисання зелених віт...» 114
«У дворі малята, мов курчата...» 115
«Коли над степом мла спадає...» 116
Музичний диптих 116
«Виходять яблуні на посивілий шлях...» 117
Криниця 118
Вічний берег 118
«Принеси мені, осене...» 119
Вечірня акварель 120
«Я знаю своє місце в поезії...» 121
Клятва 121
Дерево оголошень 122

Вступ до філології	123
Кличне речення	124
Медитація	125
Дидактичний етюд	126
«Не люблю я півшепотів...»	126
«Соромлюсь перед незрячим...»	127
Мікропамфлети	128
Ода теплу	129
Людинне	129

ГОРДЕ СВИЧАДО

«Свічадо чарівливої природи...»	131
Дума про втому металу	132
Приборкання вогню	134
Якось ополудні	135
«Срібно спалахнула в чорнім небі...»	135
Пізній сонях	136
Спомин про Лукомор'я	137
«У сутінках тихого саду...»	138
Солов'їний міраж	139
Мажор зелених камертонів	140
«Трояндо, погаси вогні — не тішусь...»	141
Хліб фантазії	141
Фрагмент буденності	142
Тополиний вогнецвіт	143
«Десь ополудні скресла крига...»	143
«Всміхаються крізь морок ясні зорі...»	144
Кадр зарубіжної телехроніки	145
Дума про рушницю-розлучницю	146

НІЖНІСТЬ

«А небо вже тужить пташиним крилом...»	148
Дніпро віщій	148
Вогнище	150
«Незабутня моя, як дивно...»	151
«І ти, і я — дві сповіді...»	151
«Там, на горі, горить шипшина...»	152
Ніжність	152
«Над містом — срібна постать телевежі...»	153
«Кличу тебе — не докликуюся...»	153
«Тихо як над цілою землею...»	154

«На дорозі німій падолист догоряє і гасне...»	154
Видіння розлуки	155
«Як ти живеш? Не журишся?»	156
«Пам'ятаю глибокі сніги...»	156
«Нам довго думати про осінь...»	157
У сяйві акацій	157
Полинний вечір	158
«Запахла знов на вітрі рута-м'ята...»	159
Пісня дзвінкого дня	160
Про автора	161

Виктор Федорович Корж

ТВЕРДЫНЯ

Избранные стихотворения

Издательство художественной литературы «Дніпро»
(На украинском языке)

Редактор **А. С. Камінчук**
Художник **В. М. Дозорець**
Художній редактор **А. І. Клименко**
Технічні редактори **С. М. Величко, І. О. Селезньова**
Коректори **Т. В. Грузинська, Г. П. Брьоменко**

ІВ № 1355.
Здано до складання 15.04.81.
Підписано до друку 03.06.81.
БФ 23147. Формат 70×90^{1/32}.
Папір друкарський № 1.
Гарнітура звичайна нова.
Друк високий.
Умовн. друк. арк. 6,142.
Ум. фарб.-відб. 7,312.
Обл.-вид. арк. 6,362.
Тираж 5000. Зам. 1—112.
Ціна 1 крб.

Видавництво художньої літератури «Дніпро».
252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова фабрика «Жовтень».
252053, Київ, вул. Артема, 25.

Корж В. Ф.

К66 Твердиня: Вибрані поезії.— К.: Дніпро,
1981.— 166 с.

До книжки відомого сучасного українського поета
ввійшли кращі вірші з його попередніх видань. Допит-
ливо вдивляючись у день сьогоднішній, пізнаючи гли-
бини людських долі і характерів, автор утверджує
добро і справедливість, красу і велич радянського
народу.

К $\frac{70403-049}{M205(04)-81}$ — Бз.11.14.81. 4702590200. У2